

”Imens indkomsten og formuerne forøges hos en privilegeret elite – stiger uligheden, trygheden lider et knæk og alt for mange har mistet troen på, at deres børn vil få et bedre liv end dem selv ... Jobsikkerheden bliver mindre for en stor gruppe ikke mindst ufaglærte, men også faglærte danskere ... Og mange ser med bekymring på indvandring af arbejdskraft fra Østeuropa.”

Mette Frederiksen, 6. februar 2017

En socialdemokratisk provinspopulisme i en globaliseret verden?

En begrebsorienteret kritik af
Mette Frederiksens retorik

Af Jakob Esmann, bmf477

Kandidatspeciale i retorik

Vejledt af Lisa Storm Villadsen

60 normalsider, 143.999 anslag

December 2019

Sektion for Retorik,
Institut for Kommunikation,
Det Humanistiske Fakultet,
Københavns Universitet

KØBENHAVNS
UNIVERSITET

Indholdsfortegnelse

Abstract	2
1.0 Indledning	3
1.1 Problemformulering.....	4
1.2 Specialets opbygning.....	5
2.0 Teoretisk ramme	6
2.1 Forbindelsen mellem retorik og populisme: Identifikation som fællesnævner	6
2.2 Begrebsafklaring og definition	7
2.3 Brubaker: Populismen som et repertoire	8
2.4 Ostiguy og Roberts: Populismen som det sociokulturelt "lave"	11
2.5 Moffitt: Populismen som politisk stil.....	14
3.0 Metode og operationalisering: Fra politologi til retorisk kritik	17
3.1 Valg af artefakter	21
4.0 Retorisk kritik	23
4.1 Retorisk kritik af kongrestale, 2016.....	23
4.1.1 Globaliseringens tabere som den konstituerede indgruppe	23
4.1.2 Offer- og helteroller i fortællingen om globaliseringen.....	28
4.1.3 Paratakse og sætningsemner giver jordnært præg.....	29
4.2 Retorisk kritik af kongrestale, 2017.....	30
4.2.1 "The Low": Frederiksens arbejderkultur i hjertelandet.....	31
4.2.2 Frederiksens publikumskonstruktion: Den bramfrie, velfærdselskende provinsarbejder	36
4.3 Retorisk kritik af kronikken "Europa for folket"	40
4.3.1 Antagonistisk genpolitisering	40
4.3.2 Protektionisme i forskellige former og grader.....	42
4.4 Retorisk kritik af kronikken "Kapitalismen er blevet syg"	44
4.4.1 Afdæmpet kapitalisme- og elitekritik	46
4.4.2 For de mange – ikke de få.....	48
5.0 Teoriudviklende diskussion	49
5.1 Velfærdsprotektionisme	49
5.2 Et nonbinært populismesyn åbner døre	51
6.0 Diskussion af populismens demokratiske potentiale	52
7.0 Konklusion	55
8.0 Referencer	57

Abstract

A Social Democratic Heartland Populism in a Globalized World?

A conceptually oriented criticism of Mette Frederiksen's rhetoric

This master's thesis examines the rhetoric of the leader of the Danish Social Democrats, Mette Frederiksen. Based on a close reading of two speeches and two feature articles, the thesis investigates if and how populist devices are rhetorically deployed by a mainstream political actor like Frederiksen. As mainstream politicians and parties seem to be inadequately examined in recent populism studies, this thesis aims at contributing to filling this gap from a rhetorical perspective, adopting a non-binary approach to populism.

The study shows that Frederiksen deploys several populist devices. With elements from a working-class culture, she creates a "heartland" (Paul Taggart's term) within Denmark's rural districts consisting of honest, plainspoken, hard-working skilled workers who eat traditional Danish food, which is contrasted by Frederiksen to, for instance, greedy elites committing aggressive tax planning. Her constituted in-group includes Danes supporting a generous welfare state but also Danes skeptical towards the consequences of unregulated capitalism, globalization and migration from which she wants to protect the Danish population. This contributes to a partly nativist narrative, probably offering a sense of identity and belonging in a globalized world. Her style has an anti-elite, anti-bureaucratic thrust through her instrumentalization of an anecdotal way of argumentation and an everyday sentence structure.

In light of the findings of this study, the thesis discusses populist rhetoric's democratizing potential towards those left behind by economic and cultural globalization in an attempt to counter the prevalent idea of populism as an exclusively negative phenomenon.

1.0 Indledning

I Det Hvide Hus regerer Trump. Sverigedemokraterne er i størst i målingerne. Salvini's Lega kan efter alt at dømme blive største parti i Italien ved næste valg. Le Pens Rassemblement National har haft store valgsucceser i Frankrig. I hhv. Spanien og Grækenland er venstrefløjspartierne Podemos og Syriza stormet frem. Populistpartier på yderfløjene finder i stigende grad vej både i medie billedet og ind på sæderne i verdens parlamenter.

Men hvor efterlader det de traditionelle partier? Systempartierne, mainstreampartierne, magtpartierne, de etablerede. Kært barn har mange navne. For populismen findes da ikke kun hos ovennævnte partier og politikere? Den må også findes – i al fald delvist – i partier som fx Venstre og Socialdemokratiet herhjemme, britiske Labour eller tyske CDU. Det er i al fald min påstand og en præmis for dette speciale. Denne opfattelse har jeg dannet bl.a. med inspiration fra politologen Rogers Brubaker, som skriver, at "[b]oth substantive themes and stylistic devices from the populist repertoire are routinely appropriated by "mainstream" political actors, sometimes precisely in an effort to combat populist challenges." (Brubaker, 2017, p. 379)

Jeg mener, at populismens tilstedeværelse i mainstreampartierne i Europa og hvordan disse trækker på populistiske elementer er underbelyst. I stedet har politologiske populismeforskere primært beskæftiget sig med (nyere) protestpartier på yderfløjene og kategoriseret dem som populistiske. Det er tydeligt i mangt en antologi: Det gælder fx Heinisch, Holtz-Bacha og Mazzoleni i *Political Populism: A Handbook*, som i høj grad beskæftiger sig med højreradikale partier i Vesteuropa (Heinisch, Holtz-Bacha, & Mazzoleni, 2017). I *The Oxford Handbook of Populism* skriver Roberts om Podemos, M5S, Syriza, (det nu tidligere) Front National, Lega Nord og FPÖ, men ikke om de traditionelle (folke-)partier, og hvordan populismen måtte spille ind her (Roberts, 2017). I *The Routledge Handbook of Global Populism* nævnes de samme partier og dertil AfD, Dansk Folkeparti, UKIP, hollandske PVV, Vlaams Belang og finske Perussuomalaiset, men ingen mainstreampartier (Torre, 2018). Albertazzi og McDonnell gennemgår i deres antologi flere lande i Vesteuropa uden at behandle populistiske tendenser i mainstreampartierne – med undtagelse af Storbritannien, hvor de to store partier også gennemgås (Albertazzi & McDonnell, 2008). Aalberg, Esser, Reinemann, Strömbäck og de Vreese gennemgår ligeledes en række europæiske lande, men det er kun i omtalen af få lande, at mainstreampartierne adoption af populismevirkemidler undersøges og det endda overfladisk, fx kapitlerne om Storbritannien og Holland (Aalberg, Esser, Reinemann, Strömbäck, & de Vreese, 2017).

Underbelysningen gør det oplagt at se nærmere på mainstreampartierne. Med mit afsæt i retorikken er jeg optaget af, hvordan populismen i så fald realiseres retorisk i ytringer fra mainstreampartierne, især fordi jeg også finder, at man i retorikken i alt for begrænset omfang har beskæftiget sig med populisme. En indikator er, at man fx ikke kan finde opslag om populisme eller

populistisk retorik i de to centrale retorikfaglige opslagsværker *Encyclopedia of Rhetoric* (Sloane, 2010) og *Sourcebook on Rhetoric* (Jasinski, 2001c). En undtagelse er Patricia Roberts-Miller, der har beskæftiget sig med det beslægtede emne *demagogi*, hvilket jeg vender tilbage til (Roberts-Miller, 2005). Det er mit håb, at specialet kan være et bidrag til det retoriske vidensbjerg.

For at vende tilbage: Hvis der mangler bevågenhed på populisme i mainstream-politikken, hvad er så egentlig mere oplagt end at undersøge en mainstreampolitiker, der af nogle kaldes populist – og hvor det bruges som en nedsættende anklage? Det er nemlig en klassisk anklage, som førnævnte Brubaker også skriver om. Han skriver, at populisme er "[...] a morally and politically charged term [...] routinely used [...] to stigmatize and delegitimize appeals to "the people" against "the elite," often by characterizing such appeals as dangerous, manipulative, and demagogic." (Brubaker, 2017, p. 359)

Men er der så noget om snakken? Det vil jeg undersøge med den socialdemokratiske partiformand Mette Frederiksen som case. Hun er nemlig både af kommentatorer, hovedbestyrelsesmedlemmer i Enhedslisten og andre blevet beskyldt for at være populist (Blem, Just, & Vincensen, 2018; Jyllands-Postens lederkollegium, 2018; Larsen, 2016; Mach, 2017). Spørgsmålet er så: Er hun rent faktisk populist – uanset om man så opfatter det som en nedsættende anklage eller et neutralt, analytisk begreb? Hun og hendes parti er om nogen inkarnationen af et mainstreamparti, og jeg har da også selv observeret tegn på, at Frederiksen trækker på populistiske virkemidler af og til, som jeg gerne vil undersøge. Specialet er således resultatet af denne empiriske, retoriske undersøgelse. Brugen af populismemærkatet som et skældsord skaber dog også et behov for begrebsafklaring, som jeg vender tilbage til.

1.1 Problemformulering

Gennem en retorisk nærlæsning af to udvalgte kongrestaler og to kronikker af Mette Frederiksen, som jeg præsenterer senere, vil jeg undersøge og diskutere populisme som retorisk fænomen med særligt henblik på, hvordan og hvorvidt populistiske elementer finder vej ind i mainstreampartierne. Min problemformulering lyder derfor som følger:

I hvilken grad og hvordan kan Mette Frederiksens retorik beskrives som populistisk?
Med afsæt i udvalgte populismekriterier lånt fra statskundskaben vil jeg foretage en begrebsorienteret retorisk kritik af udvalg af Mette Frederiksens taler og kronikker for at undersøge, hvorvidt og hvordan et populistisk repertoire bringes i anvendelse.

I forlængelse af nærlæsningen vil jeg diskutere en mulig teoriudvikling og hvordan et nonbinært syn på populisme kan åbne for flere undersøgelser af populismens rolle i mainstreampartierne. Endelig vil

jeg kort diskutere populismens demokratiske potentiale, idet den ofte kædes sammen med illiberal samfundsudvikling.

1.2 Specialets opbygning

Specialet bygger grundlæggende på en kombination af teori fra politologien om populisme og teori fra retorikken. I specialets teorikapitel, som er det følgende kapitel 2, vil jeg først argumentere for, hvorfor og hvordan populisme er relevant for retorikken.

Derefter gennemgås primært politologisk litteratur fra tre udvalgte teoretikere for at skabe en tilpas stærk ramme om populismen som fænomen. Dernæst følger et kortere kapitel (3) om det metodiske grundlag for specialet samt det, jeg kalder en operationalisering, da jeg har fundet behov for at operationalisere politologiske populismekriterier ind i en retorisk kontekst.

Kapitel 4, som er specialets hoveddel, er en begrebsorienteret retorisk nærlæsning af de valgte fire artefakter, som er tildelt et underkapitel hver. Artefakterne har jeg taget under analytisk behandling med hjælp fra de retoriske teorier og kernebegreber, som hvert enkelt artefakt umiddelbart kaldte på ud fra en indledende, orienterende læsning. Af pladshensyn zoomer jeg derfor ind på de teoretiske perspektiver, jeg ser komme til syne i artefakterne. For ét artefakt vil det fx være Maurice Charlands konstitutive retorik samt et grammatisk fokus, da jeg dels så en spændende konstituering af et publikum, jeg ville undersøge nærmere, dels at jeg lagde mærke til en iøjnefaldende brug af sætningsemner, som jeg ville analysere funktionen af. I et andet artefakt så jeg bl.a. en særligt anekdotisk argumentationsstil, en rå tone og nogle særlige tematikker omkring bl.a. provinsen, som gjorde det relevant at inddrage populismeforskerne Ostiguy og Roberts' begreb *The Low* og Edwin Blacks teori om det indskrevne publikum. I behandlingen af de to sidste artefakter vil populismeforskeren Rogers Brubakers nemt "omsættelige" populismekriterier være det teoretiske omdrejningspunkt, bl.a. fordi teksternes umiddelbare elitekonstruktioner og fjendebilleder gør Brubakers kriterier relevante som analytisk fokus. Alle de teoretiske perspektiver for analysen vender jeg stærkt tilbage til. Til sammen danner disse teoretiske perspektiver således en mosaik, der skaber et samlet billede af Frederikssens retorik i de fire artefakter.

Specialets omfang og min prioritering af en bred og tilbundsående retorisk analyse tillader desværre ikke længere diskussions kapitler, men jeg vil alligevel i kapitel 5 præsentere ansatserne til et par teoretiske udviklinger eller nuanceringer, nemlig 1) behovet for et nyt velfærdsprotektionisme-kriterium i populismeteorien arsenal af kendetegn og 2) anskueliggørelsen af, hvorfor en bevægelse væk fra et binært syn på populisme kan betyde en åbning for flere undersøgelser af mainstreampartier i et populismeperspektiv.

Inden jeg konkluderer, vil jeg i kapitel 6 indtage et normativt standpunkt i en afsluttende

diskussion af, hvorfor populismen som identitetsskabende fænomen også har meget godt at bidrage med til demokratierne i en tid, hvor tillidskløfter og politikerlede præger forholdet mellem folk og magthavere.

2.0 Teoretisk ramme

2.1 Forbindelsen mellem retorik og populisme: Identifikation som fællesnævner

Populismen er ikke kun relevant for den retoriske kritiker, fordi mange politiske ytringer, der generelt kan fange retorikers interesse, givetvis har populistiske træk. Den er også relevant, fordi retorikken som fag og populismen som fænomen set med mine øjne har det til fælles, at begge i høj grad beror på identifikation: Identifikation mellem retor og publikum – identifikation mellem politiker på den ene side og borger og folk på den anden side – måske endda borgere, som føler sig fremmedgjort, svigtet eller hægtet af samfundsudviklingen. Især hvis man abonnerer på Kenneth Burkes syn på, hvad retorik er, spiller identifikation en nøglerolle:

As for the relation between "identification" and "persuasion": we might well keep it in mind that a speaker persuades an audience by the use of stylistic identifications; his act of persuasion may be for the purpose of causing the audience to identify itself with the speaker's interests; and the speaker draws on identification of interests to establish rapport between himself and his audience. So, there is no chance of our keeping apart the meanings of persuasion, identification ("consubstantiality") and communication [...]
(Burke, 1969, p. 46)

At identifikation er et kernebegreb i populismeteorier ser vi også i *The Oxford Handbook on Populism*, som dedikerer et helt kapitel til emnet. Francisco Panizza skriver bl.a.:

How is identification achieved? Populist leaders appeal to those who feel politically excluded by having no voice in the political system (the plebs) and making them feel recognized as holders of sovereignty (the demos). Identification with the plebs is often achieved by the leader's adopting [...] socio-cultural elements that are considered as markers of inferiority by the dominant culture. (Panizza, 2017, p. 10)

Panizza fastslår, at populismens stærke identifikation især opstår, fordi populismen foretager en opdeling i et "os" og "dem", og at afgrænsningen mod andre grupper skaber stærk identifikation og følelse af at høre til, uanset om det er de indfødte mod indvandrerne, arbejdere mod arbejdsgivere

eller folket mod eliten (Panizza, 2017). Denne ind- og udgruppedyamik har også Patricia Roberts-Miller beskrevet indgående, hvilket jeg vender tilbage til (Roberts-Miller, 2005).

2.2 Begrebsafklaring og definition

Anvendelsen af populismebegrebet som skældsord eller anklage har i min optik bidraget til begrebsforvirring. Jeg vil derfor slå fast, at jeg opfatter populisme, demagogi og opportuniste som tre forskellige fænomener, men med mulige overlap hos konkrete retorer. Roberts-Miller skriver fx: "demagoguery is polarizing propaganda that motivates members of an ingroup to hate and scapegoat some outgroup(s), largely by promising certainty, stability, and what Erich Fromm famously called "an escape from freedom."" (Roberts-Miller, 2005, p. 462)

En populist kan i mine øjne sagtens propagandere, opfordre til had og udpege syndebukke, men det er ikke retvisende for populismen samlet set. Populismen kan ikke reduceres til ovenstående og har flere facetter, ligesom den set med mine øjne også har positive sider. Roberts-Millers demagogidefinition er tydeligt negativ og indebærer ikke mulige positive demokratiske bidrag.

Dernæst opfatter jeg opportuniste som et beslægtet begreb, idet de, der anklages for populisme, ofte anklages for at lefle for en øjeblikkelig folkestemning. Det mener jeg er opportuniste og ikke populisme. Den Store Danske definerer det således: "opportuniste, handlemåde, hvor man tilpasser sig den øjeblikkelige situation uden hensyn til principper." ("opportuniste | Gyldendal—Den Store Danske", u.å.)

Specialet bygger på den antagelse og sondring, at hvor opportunisten er flygtig, er populismen mere permanent og langsigtet. Sondringen ses også i, at opportunisten jf. ovenstående definition ikke tager hensyn til principper. Her mener jeg, at populismen adskiller sig, da populismen tværtimod er (implicit) styret af en række principper, hensyn eller karakteristika – eksempelvis hovedprincippet om at hævde at stille sig på den brede befolknings side overfor en udpeget elite eller anden udgruppe. Disse træk vender jeg tilbage til i kapitel 3.

Populismens ontologi er genstand for uenighed. Rogers Brubaker (se 2.3) definerer den som et *repertoire*, Benjamin Moffitt (se 2.5) definerer den som *politisk stil*, Reinemann, de Vreese, Strömbäck, Esser og Aalberg taler om populismen som "as a set of ideas, or as a "thin"-centered ideology" (Reinemann, de Vreese, Strömbäck, Esser, & Aalberg, 2017, p. 13), hvor sidstnævnte definition som en tynd ideologi henviser til populismeforskeren Cas Mudde, idet han skriver om "a thin-centered ideology that considers society to be ultimately separated into two homogenous and antagonistic groups, 'the pure people' versus 'the corrupt elite,' [...]" (Mudde, 2004, p. 543)

Dette speciale bygger på en nonbinær opfattelse af populisme. Det betyder, at populis-

men ikke enten er tilstede- eller fraværende, men forekommer i grader og er til stede i nogen kontekster hos samme retor, men fraværende i andre. Med dette afsæt vil min forståelse af populisme læne sig mest op ad Brubakers definition, der er grundlæggende nonbinær – et syn, Moffitt deler. Brubakers repertoire kan indeholde både stilistiske og substantielle elementer, hvilket er en fordel, både hvis man vil arbejde med populismen retorisk og vil forstå populismens bredde. Jeg opfatter ideologier som ganske komplekse størrelser og primært som substantielle værdisæt, og derfor afviser jeg Muddes definition, som dårligt rummer de stilistiske træk, som en retoriker også er optaget af. Moffitts nonbinære opfattelse og fokus på performative elementer er grunden til, at jeg som retoriker inddrager ham i specialet.

De to populismeforskere Pierre Ostiguy og Kenneth Roberts, hvis teori specialet også bygger på, skriver om populismen: "Populism [...] is always on "the low." Moreover, it is [...] a "flaunting of the low." (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 26) Denne "low" (og modstykket "high") har ikke meget at gøre med "[...] specific policies than with ways of being and ways of doing in politics—such as the manner in which a politician relates to people and appeals to the electorate. [...] These modes are associated with substantive, cultural, and symbolic content" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 29). Deres fokus på appeller og symbolsk indhold, hvilket går godt i spænd med Burkes syn på retorik som symbolsk handling (Kock, 2009), er grunden til, at jeg har medtaget dem.

Jeg vil understrege, at den følgende teorigennemgang ikke er udtømmende for specialet, da der inddrages øvrig teori undervejs.

2.3 Brubaker: Populismen som et repertoire

Den amerikanske sociolog Rogers Brubaker taler for, at populisme er et stilistisk og diskursivt repertoire, alle politikere kan trække på. Hans definition adskiller sig således fra ideen om populisme som en tynd ideologi (Mudde, 2004) og fra Moffitts teori om populismen som politisk stil. Han opfatter ikke populismen som binær: Politiske aktører er ikke bare rendyrkede populistere eller rendyrkede ikke-populister. Også mainstreampartier og -politikere kan bringe populistiske elementer i anvendelse: "[B]oth substantive themes and stylistic devices from the populist repertoire are routinely appropriated by "mainstream" political actors, sometimes precisely in an effort to combat populist challenges." (Brubaker, 2017, p. 379)

Som eksempel fremhæver han et brev, som Hollands premierminister, Mark Rutte fra det liberale parti VVD, udsendte i flere dagblade op til et parlamentsvalg. Med simpelt sprogbrug gjorde Rutte det, at han "[...] proclaim[ed] his identification with the discomfort felt by the hard-working "silent majority" in the face of immigrants who "misuse our freedom" to act in ways that are "not normal." And he called on immigrants to "behave normally or leave." (Brubaker, 2017, p. 380)

Her er han på linje med Moffitt, som også afviser en binær tilgang, når han skriver, at hans egen "[...] political style approach acknowledges that political actors can be *more or less populist* at certain times." (Moffitt, 2016b, p. 46)

Brubakers populistiske repertoire består af seks elementer, som i hans øjne ikke er populistiske enkeltvis og også kan være knyttet til andre politiske repertoierer. Populismen opstår nemlig i kombinationen mellem elementerne. Der er dog også mulighed for improvisation: "[...] they must be filled out with particular content and adapted to local circumstances when they are used." (Brubaker, 2017, p. 361). Han formulerer det også således: "[...] while the populist repertoire is chronically *available* in contemporary democratic contexts, it is not chronically *deployed*." (Brubaker, 2017, p. 362).

Et af de seks elementer er overordnet de øvrige, nemlig konstitueringen af et folk overfor en elite:

The core element of the populist repertoire is the claim to speak and act in the name of "the people." [...] But since the claim to speak and act in the name of the people [...] is central to democracy, not just to populism, [...] populism [also] involves the claim to speak and to act in the name of the people and against "the elite". (Brubaker, 2017, p. 362)

Her er det vigtigt at slå fast, at "folket" som begreb er flertydigt. Brubaker nævner tre grundlæggende folketyper: "[...] the common or ordinary people, the people as plebs; to the sovereign people, the people as demos; and to the culturally or ethnically distinct people, the people as nation or ethnos." (Brubaker, 2017, p. 359)

Brubaker opstiller to akser, som han mener, at populismen udspiller sig på, når den definerer folket; en vertikal og en horisontal akse. Den vertikale akse består af et folk overfor en elite, men kan også komme til udtryk ved en folkekonstruktion bestående af middelklassen kontrasteret til en underklasse:

In the vertical dimension, "the people" are defined in opposition to economic, political, and cultural elites. "The people" are represented as morally decent [...], economically struggling, hard-working [...], plainspoken, and endowed with common sense, while "the elite"—the rich, the powerful [...], the (over-) educated, and the institutionally empowered—are seen as living in different worlds, playing by different rules, insulated from economic hardships, self-serving and often corrupt, out of touch with the concerns [...] of ordinary people [...] "The people" can be defined not only in relation to those on top but also—still in the vertical dimension—in relation to those on the bottom [...] (Brubaker, 2017, p. 363)

"Bunden" kan ifølge Brubaker bestå af overførselsmodtagere, misbrugere o.lign., der udgrænses fra det værdige, "normale" folk.

Den horisontale akse består derimod af ind- og udgrupper ud fra andre parametre end fx socioøkonomisk status:

In the horizontal dimension, "the people" are understood as a bounded collectivity, and the basic contrast is between inside and outside. This opposition is central—albeit in different forms—to left-wing as well as right-wing populism. Left-wing populism construes the bounded collectivity in economic or political terms and identifies the threatening "outside" with unfettered trade, unregulated globalization, the European Union [...]. Right-wing populism construes the people as a culturally or ethnically bounded collectivity with a shared and distinctive way of life and sees that collectivity as threatened by outside groups or forces [...] (Brubaker, 2017, p. 363)

De fem elementer, som udgør det øvrige populistiske repertoire, vil jeg gennemgå kort.

Det første element kalder Brubakers for *antagonistisk genpolitisering*. Det handler om at "[...] reassert democratic political control over domains of life that are seen [...] as having been depoliticized and de-democratized, that is, removed from the realm of democratic decision-making". (Brubaker, 2017, p. 364) Brubakers nævner (modstand mod) ensretning af finanspolitikken i neoliberal retning som et eksempel, men det kan også gælde modstand mod at afgive suverænitæt til EU.

Det andet element kalder Brubakers for "majoritarianism". Det handler grundlæggende om at lave politik, der tager hensyn til et bredt flertal af befolkningen og ikke mindretalsinteresser:

The second element is majoritarianism—the assertion of the interests, rights, and will of the majority against those of minorities. [...] They may challenge the privileged few in the name of the many. Yet they may also challenge the rights and benefits accorded to those on the bottom [...] Or they may challenge efforts to promote the interests, protect the rights, or recognize the dignity of marginal groups, defined by religion, race or ethnicity, immigration status, sexuality, or gender. They may reject discourses and practices of multiculturalism, diversity, or minority rights, seeing these as disadvantaging or symbolically devaluing those in the mainstream. (Brubaker, 2017, p. 365)

Det tredje element kalder Brubaker *antiinstitutionalisme* og kan ses som "[...] an "ideology of immediacy" [...] distrust[ing] the mediating functions of institutions, especially political parties, media,

and the courts" (Brubaker, 2017, p. 365).

Det fjerde element er *protektionisme* og handler om at beskytte folket "[...] against threats from above, from below, and, today especially, from the outside." (Brubaker, 2017, p. 366) Her skelner Brubaker mellem tre typer protektionisme:

Economic protectionism highlights the threat to domestic producers from cheap foreign goods, to domestic workers from cheap foreign labor [...]. *Securitarian protectionism* highlights threats from terrorism and crime. And *cultural protectionism* highlights threats to the familiar life world from outsiders who differ in religion, language, food, dress, [...] and modes of using public space. (Brubaker, 2017, p. 366, min kursivering).

Det femte og sidste element udgøres af *populisme som stil*, som ifølge Brubaker vedrører ikke *hvad*, men *hvordan*. Han taler her om:

[...] matters of communicational, rhetorical, self-presentational, and body-behavioral style. The populist style has been usefully characterized [...] as a "low" rather than "high" style that favors "raw" and crude (but warm and unrestrained) over refined and cultivated (but cool and reserved) language and self-presentation. (Brubaker, 2017, p. 366)

En populistisk stil kan også betyde enkelhed frem for kompleksitet og sund fornuft og øjenvidneberetninger frem for abstrakte vidensformer. En "lav" stil kan også vises gennem fx mad og tøj, ligesom den lægger afstand til politisk korrekthed og gængse normer for offentlig debat (Brubaker, 2017). Ideen om en særligt populistisk stil ser vi også hos Moffitt samt Ostiguy og Roberts, som jeg vil fremlægge nu.

2.4 Ostiguy og Roberts: Populismen som det sociokulturelt "lave"

Populismeforskerne Pierre Ostiguy og Kenneth Roberts har begge beskæftiget sig med populisme i Latinamerika og argumenterer for, at vi for at forstå populismen må tilføje en ny dimension til den klassiske (horisontale, fordelingspolitisk) højre-venstre-akse. Den nye, *vertikale* akse består af to poler, *populisme og antipopulisme*, der så udgøres af en primært sociokulturel "lav stil" og en "høj stil". Stil er måske ikke det mest præcise begreb, men jeg anvender det her i mangel af bedre – og det i en bred forstand (Jørgensen & Kock, 2009). Ostiguy og Roberts skriver:

It is recognized that populism does not belong to the right or the left [...] Indeed, a capable populist leader or movement may even draw support simultaneously from both sides [...] [S]uch broad appeal rests on the ability of populism to politicize an orthogonal dimension of sociopolitical difference. [...] The dimension politicized by populism [...] is

more clearly socio-cultural and politicocultural in nature. [...] Such a dimension is graphically positioned along a vertical axis of “high” vs. “low” contestation [...] This axis reflects different ways of being and acting in the political arena [...] Populism, as we understand it, is always on “the low.” Moreover, it is, in fact, a “flaunting of the low.” [...] On the low end of a vertical axis of competition, populism grows around a nativistic, personalistic, and culturally “folksy” pole; on the high end, anti-populism grows around a cosmopolitan, multicultural, “proper,” and institutionalist pole. (Ostiguy & Roberts, 2016, pp. 26-7)

Argumentet er, at populisme og dermed *det lave* handler mindre om konkret politik og mere om en politikers persona, væremåde og måder at bedrive politik på,

[...] such as the manner in which a politician relates to people and appeals to the electorate. They are observed [...] as expressions of the politician’s “self,” or his or her persona and behavior in the public sphere. These modes are associated with substantive, cultural, and symbolic content, and they tend to be received sociologically in highly differentiated ways by distinct groups or demographics. (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 29)

Ostiguy og Roberts deler høj-lav-aksen op i to underdimensioner, der dog er tæt forbundne. En sociokulturel og en politisk-kulturel dimension. Den første handler om sprogbrug, væremåde, stil, påklædning og andre livsstilsmarkører, den anden er centreret om (synet på) politisk autoritet og beslutningsprocesser (Ostiguy & Roberts, 2016).

Den sociokulturelle dimensions høje ende kommer til udtryk ved, at politikere præsenterer sig selv som “[...] proper, well-behaved, composed, polished, and, quite often, learned”, og at de er tilbøjelige til at “[...] either use a rationalist discourse, with technical expressions centered on policy instruments, or to emphasize the role of “ethics” in public affairs.” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30). I den lave ende finder vi “[...] politicians [who] tend to be coarse in public, more uninhibited, improvisational, direct, and (intentionally or not) politically incorrect by the standards of the high.” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30). Samtidig anvender de ofte slang eller mere folkelige udtryk og har stærkere mimik eller gestik, der viser deres umiddelbare attitude. “They are inclined to “shoot from the hip,” [...] and “tell it like it is.” To observers, they appear (positively) as more colorful or (negatively) as crude or uncouth.” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30)

En central pointe er her, at stilen ikke nødvendigvis hænger sammen med indkomst: Den rige kan sagtens anvende lavstil, som det var tilfældet med den fhv. amerikanske præsident George W. Bush (Ostiguy & Roberts, 2016) – og vel også den nuværende. En fattig kunsthåndværker eller studerende kan modsat også benytte højstilen.

En del af den sociokulturelle dimension består af en dikotomi imellem det, de kalder "politicized nativism" og "cosmopolitanism and the defense of multiculturalism" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30). Nativismen er her placeret i lavstil, mens kosmopolitanismen er i den høje ende. Kosmopolitanismen er udtryk for det anstændige og passende, der fungerer som en universel, officiel kode på tværs af landegrænser. Det sker i modsætning til nativismen, der er stærkt afhængig af den lokale kontekst:

The low defends people who see themselves as "from here" culturally and as a way of being, against foreignizing and alien cosmopolitan influences. The folksy expressions or dress codes mentioned above [...] can outwardly manifest both aspects of this socio-cultural component—that which is "popular" and "from here," such as a presidential candidate publically campaigning with [...] a cowboy hat or boots in the United States. The same duality also applies to accents and the use of colloquial expressions rather than formal language. [...] [T]he low embodies the specific expressions, modes, and practices that can only be taken from a particular, culturally-bounded repertoire, which [...] Paul Taggart aptly calls the "heartland" [...] Notably, that which is alien to the heartland is not always foreign or international; it also includes domestic cosmopolitan strands that are perceived to be different from the culture and values of the heartland. (Ostiguy & Roberts, 2016, pp. 30-1)

Et eksempel på sidstnævnte kan være devaluering eller kritik af "New York values" og "Hollywood elites" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 31) i et forsøg på at miskreditere bestemte grupper. I Danmark kunne det fx indebære at affeje en modstander som en "virkelighedsfjern københavnersnude".

Den politisk-kulturelle dimension baseres på, hvordan politiske beslutninger træffes og autoritet udøves:

The high in politics favors institutionally mediated authority, rules, and procedures. These are understood on the high to legitimize political decisions through an adherence to procedural norms. At its extreme, the high in this subdimension is associated with a bureaucratic [...] form of authority and decision-making, which insulates decision-makers from societal demands [...] The low [...] is by definition personalistic and favors what might be called "strong male leaders"—that is, decisive leaders for whom authority is personal (although given to them by "the people") and who are able through force of will to "get things done." This strong male personality is a "macho figure" [...] (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 31)

Ifølge Ostiguy og Roberts kan en sådan personalistisk autoritet dog risikere at underminere demokratiske og retsstatslige principper og pluralisme (Ostiguy & Roberts, 2016), og de rejser således en demokratisk faldgrube og implicit kritik af denne ledelsesstil. De afviser dog samtidig, at man bedst forstår den stærke, ledende machofigur ved nødvendigvis at tænke på en diktator, der er adskilt fra folket. I stedet foreslår de som analogi, at vi tænker på superhelten:

An illustrative frame of reference for said emphasis on “strong male leaders”—as a modality of decision-making and action—is [...] the superhero in the world of Marvel’s comics who is of, and for, the people. The archetypal “superhero” politician works vigorously and quite flamboyantly, often outside the law, “for the people.” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 31)

I forlængelse af superhelteanalogien nævner de et centralt begreb for denne alfahan, der leder folket: *pelotas* – det spanske ord for de mandlige kønsdele ofte anvendt om politiske ledere i Latinamerika:

Within the populist low, one finds personalistic politicians “with balls” who are coarse, uninhibited, culturally plebeian (even if materially wealthy), and culturally anchored in the “from here.” On the anti-populist high, one finds more cosmopolitan, learned, proper, and institutionally bound politicians. (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 32)

Her kan de to subdimensioner nærmest blive forbundne.

2.5 Moffitt: Populismen som politisk stil

Den australske populismeforsker Benjamin Moffitt taler i sin bog *Understanding Contemporary Populism: Populism as a Political Style* for, at vi ikke skal forstå fænomenet populismen som fx en ideologi, strategi, eller politisk logik, som andre har foreslået, men i stedet se populismen som en *politisk stil*, der dækker over performative aspekter (Moffitt, 2016b). Han definerer populismen som politisk stil med tre nøgleelementer:

[...] the general concept of political style [...] is defined as *the repertoires of embodied, symbolically mediated performance made to audiences that are used to create and navigate the fields of power that comprise the political, stretching from the domain of government through to everyday life.* [...] The three key features of populism [...] are: *appeal to ‘the people’ versus ‘the elite’; ‘bad manners’; and crisis, breakdown or threat.* (Moffitt, 2016b, pp. 28-9)

Det er vigtigt for Moffitt at slå fast, at det ikke er så ligetil at adskille stil fra indhold i politik. Hvis jeg tillader mig at sidestille *stil* med *form*, så har forholdet mellem stil/form og indhold optaget retorikere i årevis. Samme syn på forholdet mellem stil og indhold ser vi fx hos Charlotte Jørgensen og Christian Kock (Jørgensen & Kock, 2009, p. 193).

Moffitts definition af politisk stil er et forsøg på at syntetisere flere definitioner på politisk stil fra hhv. Hariman, Ankersmith og Pels, idet han kombinerer det, han kalder retoriske og æstetiske aspekter under en paraply kaldet "performance". Det er ifølge Moffitt udtryk for et syn på politisk kommunikation, hvor aktive beslutninger til sammen konstruerer politikerens image:

This new definition bridges the divide between Hariman's definition on one hand and Ankersmit's and Pel's definitions on the other, in that it takes in both the rhetorical (including spoken and written language, argumentation and associated modes of delivery, including tone, gestures and body language), as well as the aesthetic (including images, fashion, self-presentation, design and 'staging'). Framing these elements under the notion of performance shows that these two fields are interrelated, and also stresses that decisions are made about how to present oneself politically—that is, it recognises that political performances are *constructed*. (Moffitt, 2016b, pp. 38-9)

I sin iver efter at klassificere populismen som et stilistisk fænomen får Moffitt behov for at sige, at hans egen tilgang til populismen som "politisk stil" har et overlap med andres såkaldte "discursive approach" (Moffitt, 2016b, p. 39), idet begge rummer sprogbrug og skriftlighed, men at den diskursive tilgang omvendt ikke inkluderer billeder, kropssprog m.v., som han kalder "aesthetic and performative elements" (Moffitt, 2016b, p. 40). Set med mine øjne bliver denne sondring lidt kunstig og unødvendig, idet Moffitt kunne bruge retorikken som samlebegreb for alle de performative aspekter, han nævner: Retorikken har et analytisk apparatur, der kan behandle, kritisere og evaluere både sprog, kropssprog, billeders visuelle retorik m.m. Det samme gør sig gældende, når Moffitt taler for at låne redskaber fra dramaturgien: "[...] the political style approach utilises conceptual tools from dramaturgical approaches to politics that are arguably more 'concrete' and useful for empirical analysis—performance, actors, audiences, stages, scripts and mise-en-scène" (Moffitt, 2016b, p. 41)

Havde Moffitt blot valgt retorikken som ramme, kunne han sagtens ved at trække på fx Burke tale om agenter, scene o.lign. ud fra dramatiske, pentadiske og generelt narrative perspektiver i retorikken.

Retorikken bliver således ikke kun en mulig genvej til at bedre at kunne beskrive populismens performative virkemidler, den kunne også blive et bedre sprog for Moffitts teori om populismen som politisk stil.

Moffitt fremhæver tre kerneelementer i den politiske stil, som han mener kendetegner populisme. Det første er en appel til folket, herunder en dikotomisk elite-folk-opdeling. Det er i tråd med Brubaker:

The core element of the populist repertoire is the claim to speak and act in the name of “the people.” [...] But since the claim to speak and act in the name of the people [...] is central to democracy, not just to populism, [...] the literature usually adds [...] that populism involves the claim to speak and to act in the name of the people and against “the elite”. (Brubaker, 2017, p. 362)

Det er også på linje med det, vi hos Reinemann et al. kunne kalde et minimumskriterium for populisme, når de taler om tom populisme som den mindste mulige form, populismen kan antage (Reinemann et al., 2017). De skriver:

In our view, the communicative construction of “the people”—appeals to the people, talking about the people, putting the people and their opinions first in political decisions, or [...] rhetorically uniting with the people by talking about “we” and “us”—constitutes the undisputed core of populist communication. (Reinemann et al., 2017, p. 14)

Det behøver dog ifølge Moffitt ikke kun være eliten, der angribes. Andre udgrupper kan også konstrueres som modsætning til folket – dog med forbeholdet, at de tilknyttes eliten, som ofte får medansvar for udgruppens påståede negative samfundsbidrag. Moffitt skriver:

Populists may also target particular Others—such as asylum seekers, immigrant workers [...]—as enemies of ‘the people’, but these others will be linked to ‘the elite’. For example, it might be argued that ‘liberal elites’ have allowed increased immigration [...] which has threatened ‘the people’s’ livelihood. (Moffitt, 2016b, pp. 43-4)

Det er samme syn, Reinemann et al. har på populisme, når de taler for, at populisme også findes i en udgave, som bygger på eksklusion af udgrupper (Reinemann et al., 2017).

Det andet element i Moffitts teori er ”bad manners”, som har fællestræk med Ostiguy og Roberts’ lave stil. Moffitt henviser da også til dem og taler om en tabloid stil. Han skriver:

A function of the appeal to ‘the people’ as the arbiters of ‘common sense’ [...] is a coarsening of political rhetoric, and a disregard for ‘appropriate’ modes of acting in the political realm. [...] [E]lements of [Ostiguy’s] ‘low’ include use of slang, swearing, political incorrectness, and being overly demonstrative and ‘colourful’, as opposed to the ‘high’ behaviours of rigidity, rationality, composure and use of technocratic language. (Moffitt, 2016b, p. 44)

Det sidste element er ifølge Moffitt "crisis, breakdown, threat" (Moffitt, 2016b, p. 45). Populismen får set med hans øjne nemlig næring fra opfattelsen af, at vi som samfund befinder os i en krisesituation eller et aktuelt trusselsbillede: "Populism gets its impetus from the perception of crisis, breakdown or threat [...], and at the same time aims to induce crisis through dramatisation and performance. This in turn leads to the demand to act decisively and immediately." (Moffitt, 2016b, p. 45)

Moffitt nævner, at immigration, militære trusler mv. kan være eksempler derpå. Jeg er uenig med Moffitt i, at dette skulle være et særligt kendetegn for populistere, da jeg mener, at det er et grundvilkår for retorik, at retor konstruerer et konkret problem (som så kan være en trussel eller krise). Naturligvis kan en populistisk retor overdramatisere, men at skabelsen af en krisesituation skulle være særligt populistisk mener jeg ikke. Min position skal ses i forlængelse af Richard Vatz' syn på vilkårene for retoriske ytringer. Vatz mener, at retor selv skaber situationen og rammerne for den gennem sin ytring, og at situationer er retoriske:

I would not say "rhetoric is situational," but situations are rhetorical; not "... exigence strongly invites utterance," but utterance strongly invites exigence; not "the situation controls the rhetorical response ..." but the rhetoric controls the situational response; not "... rhetorical discourse ... does obtain its character-as-rhetorical from the situation which generates it," but situations obtain their character from the rhetoric which surrounds them or creates them. (Vatz, 1973, p. 159)

Retors konstruktion af en given situation er således ikke særegen for populistere. En overdramatisering med det formål at skabe behovet for resolut handling kan godt være særligt udbredt blandt populistiske ledere, men det er ikke et kriterium, jeg vil operere med i specialet, da jeg mener, at det er et langt mere grundlæggende vilkår for politisk retorik – populistisk eller ej.

3.0 Metode og operationalisering: Fra politologi til retorisk kritik

Specialet er baseret på en begrebsorienteret retorisk kritik. Det er en analyseform, som James Jasinski for knap tyve år siden så udvikle sig indenfor retorikken i en bevægelse væk fra metodedreven kritik.

Han skriver:

[...] there is growing evidence that the hegemony of method-based criticism is coming to an end. [...] the apparent shift away from method-based criticism [...] has important implications for the relationship between criticism and theory. This emerging pattern of interconnected trends – decline of method and development of conceptually-oriented

criticism – may be one of the most significant recent developments in rhetorical studies.
(Jasinski, 2001d, p. 254)

Jasinski skriver andetsteds om denne form for retorisk kritik, at “conceptually orientated criticism proceeds through the constant interaction of careful reading and conceptual reflection” (Jasinski, 2001b, p. 139). Citatet beskriver den vekselvirkning mellem teori-/begrebsapparat og nærlæsning, som dette speciale bygger på. Analyse og teori belyser hinanden gensidigt, fordi teori ikke kun appliceres på artefakter, men fordi analysen også kan bidrage til at nuancere og udvikle eksisterende populismeteori.

Jeg finder Jasinskis metode passende for projektet, dels fordi den retoriske teori om populisme i mine øjne er mangelfuld, dels fordi den politologiske populismeteori ikke har beskæftiget sig nævneværdigt med populistiske virkemidler i mainstreampartier. Derfor giver det mening også at lade artefakterne belyse og dermed udvikle teorien.

Specialet er et hermeneutisk projekt, hvori jeg afprøver min forforståelse af Frederiksen's retorik ved at dykke ned i både populismeteori og Frederiksen's tekster. Jeg har ladet teksterne styre mine valg af kernebegreber ud fra, hvad der ved en umiddelbar læsning syntes mest relevant og prægnant, og jeg har dermed fået be- eller afkræftet, hvad jeg troede, teksterne rummede.

Som retorisk kritiker kan jeg ikke afgøre, om Frederiksen's træk på et populistisk repertoire er en bevidst strategi. Jeg vil alene deskriptivt undersøge, om, hvordan og i hvor høj grad det *optræder* i hendes tekster. Efter analysen vil jeg tillade mig at blive mere normativ.

De begreber, jeg vil sætte i en vekselvirkning med artefakterne i analysen, vil jeg låne fra statskundskaben, idet jeg ud fra de valgte populismeteorier vil hente centrale karakteristika og kriterier for populisme. Det skyldes, at der (endnu) ikke er i retorikken er et særlig udviklet begrebsapparat for populisme. At hente begreber fra politologien skaber et behov for at “oversætte” eller operationalisere disse begreber ind i en retorisk kontekst. I dette afsnit vil jeg redegøre for, hvordan jeg har grebet “oversættelsen” an.

Jeg vil gennemgå de fem træk ved populismen, som jeg forventer vil komme til udtryk i teksterne, og jeg vil beskrive, hvordan jeg mener, at disse træk spiller sammen med kerneretoriske begreber og teorier. De kerneretoriske teorier vil således være en “hjælpe-motor” for de politologiske teoriers applicering i analysen.

Folk versus elite

Det overordnede karakteristikum for populisme er konstruktionen af et folk, man hævder at tale på vegne af, og som ofte kontrasteres til en elite eller andre udgrupper. Det findes hos alle de tre populismeteoritikere, jeg primært trækker på. Brubaker taler om, at kerneelementet i populisme-

repertoiret er at tale og handle i folkets navn (Brubaker, 2017), Moffitt taler om appeller til folket versus eliten (Moffitt, 2016b), og endelig taler Ostiguy og Roberts om en antagonistisk opdeling af det politiske rum mellem et folk og en elite (Ostiguy & Roberts, 2016). Desuden taler populismeforskerne Reinemann et al. i *Populist Political Communication in Europe* om, at appeller til folket, at tale om folket og ønsket om at sætte folket først i politiske beslutninger er kernen i populismen (Reinemann et al., 2017), men også at der generelt konstrueres en indgruppe.

Brubaker taler også om *majoritarianisme*, hvilket jeg opfatter som et underkriterium til folkekriteriet. Det kendetegnes ved "the assertion of the interests, rights, and will of the majority against those of minorities" (Brubaker, 2017, p. 365).

Et andet kriterium hos Brubaker, som jeg henfører til folkekriteriet, er *protektionisme*, idet Brubaker fremfører, at det altid er det konstruerede folk, der skal beskyttes mod (oftest ydre) trusler, men også trusler fra oven eller fra nedenunder (Brubaker, 2017). Protektionismen mener jeg kan realiseres tekstligt ved at placere folket i en offerrolle, hvor folket er offer for truslen og skal have hjælp fra en politiker i en helterolle, og hermed har vi også at gøre med et narrativt element i retorikken.

Disse politologiske kriterier vil jeg oversætte ind i en retorisk kontekst ved dels at trække på Maurice Charlands teori om konstitutiv retorik, der omhandler den diskursive etablering af et handlekraftigt folk, dels Edwin Blacks teori om det indskrevne publikum, fordi publikumskonstruktionen i mine øjne har meget til fælles med en folkekonstruktion. Teorierne vil jeg udfolde undervejs i analysen, som de bringes i anvendelse.

Eksklusion af udgrupper

Et andet karakteristikum – i forlængelse af ovenstående – er konstruktionen af udgrupper, hvor en af disse kan være en elite. Brubaker taler om, at udgrupper kan skabes både på en horisontal og en vertikal akse, således at det dels kan være en økonomisk elite eller underklasse, der ekskluderes (vertikalt), dels etniske grupper, ureguleret globalisering eller EU-systemet, der udgrænses (horisontalt) (Brubaker, 2017). Moffitt taler om udgrupper som "Others", der fx kan være asylansøgere, som ofte kobles til den politiske elites beslutninger (Moffitt, 2016b, pp. 43-4). Kriteriet bakkes op af Reinemann et al., som taler om udgrupper, i forhold til hvem indgruppen definerer sine grænser, og som kan resultere i indgruppefavorisering og udgruppediskrimination (Reinemann et al., 2017). De opererer her med begrebet *ekskluderende populisme*.

Antagonistisk genpolitisering

Som nævnt i teoriafsnittet opererer Brubaker med en *antagonistisk genpolitisering*, som omhandler, at populistiske grupper ofte søger at genpolitiserer eller gendemokratisere politikområder, som ellers har været fritaget fra konflikt og/eller demokratisk regulering. Han nævner eksempelvis neoliberal økonomisk

politik som værende mainstream, suverænitetstildeling til EU samt fraværet af politiske konfliktlinjer som konsekvens af de såkaldte "store koalitioner", hvor store regeringsbærende partier på hver fløj regerer sammen over midten og med deres konsensuspolitik minimerer diskussion om grundlæggende politiske spørgsmål (Brubaker, 2017).

Nativisme

Fra Ostiguy og Roberts har jeg lånt kendetegnet *nativisme*, der er placeret i deres "low". De skriver fx: "The low defends people who see themselves as "from here" culturally and as a way of being, against foreignizing and alien cosmopolitan influences. The folksy expressions or dress codes [...] can outwardly manifest both aspects of this sociocultural component—that which is "popular" and "from here," such as a presidential candidate publically campaigning [...] with a cowboy hat or boots in the United States" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30). Denne isme kontrasteres til en kosmopolitisk isme hjemmehørende i the "high", som desuden forsvarer multikulturalismen (Ostiguy & Roberts, 2016).

I min tekstlæsning vil jeg således lede efter spor, der hylder det lokale, provinsielle og nationale, uanset om det realiseres gennem sprogbrug eller fremhævnin g af bestemte kultur- eller livsstilsmarkører.

Populistisk stil

Lidt i forlængelse af nativismekriteriet opererer jeg med forestillingen om en særligt populistisk stil, der er rå, jovial, direkte og ikke-rationel. Denne stil har jeg syntetiseret fra Ostiguy og Roberts "the low", Brubakers ide om en særlig populistisk stil og Moffitts begreb "bad manners". Hos Ostiguy og Robert afspejles en populistisk stil meget godt af den sociokulturelle dimension i "the low", hvor politikeren er "[...] coarse in public, more uninhibited, improvisational, direct, and (intentionally or not) politically incorrect by the standards of the high" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30). De anvender slang og folkelige udtryk, skyder fra hoften og virker mere farverige.

Brubaker taler om populismen som en særligt rå, men varm retorisk stil, der har en raffineret og kultiveret modpol, og som foretrækker "sund fornuft" og anekdotisk evidens frem for mere rationel argumentation. Han mener også, at populistisk stil kan kommunikeres gennem fx mad og tøj (Brubaker, 2017).

Moffitt taler også om accenter, stillejer, kropssprog og påklædning som populistiske stilmarkører. Samtidig taler han om, at man appellerer til folket som de sande dommere over, hvad der er sund fornuft. Moffitt henviser desuden til Ostiguys "low", hvilket legitimerer min sammenkædning af teorierne. Moffitt fremhæver bl.a. brug af slang, bandeord og politisk ukorrekt h ed (Moffitt, 2016b).

Jeg opfatter dette stilkriterium som kerneretorisk, fordi det med sit fokus på stil, stilistik, argumentation og visuelle virkemidler indrammer flere retoriske temaer, og derfor finder jeg ikke behov for at fremdrage en yderligere retorisk teori, som denne teori skal "oversættes til".

Jeg har bevidst fravalgt at arbejde med Brubakers *antiinstitutionalisme* som kriterium, da jeg ud fra en indledende, orienterende nærlæsning af artefakterne ikke har fundet den særligt nærværende i teksterne. Med Socialdemokratiets historie som en af hovedarkitekterne bag velfærdssamfundet og partiets ønske om at styrke velfærdsinstitutionerne er det måske heller ikke så underligt. Som tidligere nævnt har jeg også fravalgt at arbejde med kriteriet med et etableret krise- og trusselsbillede, da jeg ikke finder det unikt for populistisk retorik.

3.1 Valg af artefakter

I mit valg af artefakter har jeg lagt vægt på 1) en afgrænsning i tid, 2) teksternes analytiske relevans, idet jeg ved en orienterende nærlæsning af mulige artefakter leder efter umiddelbart populistiske kendetegn, og 3) en bredde i genre og publikum for at få et mere repræsentativt billede af hendes retorik.

Valget er faldet på fire artefakter. Dels to mundtlige kongresberetninger, der typisk varer 45-60 minutter, fra Socialdemokratiets kongresser hhv. 23. september 2016 og 16. september 2017, hvilket helt bevidst er *efter* Frederiksen blev formand, men *inden* hun blev statsminister, således jeg forhåbentligt oplever en mere "rendyrket" profil. Talen fra 2016 har for populismen interessante temaer som decentralisering, grådighed, globalisering og arbejdsmarked, EU-politik og integration, som jeg gerne vil dykke ned i. Talen fra 2017 har umiddelbare temaer som forholdet mellem land og by, tryghed og integration, ligesom talen tilbyder en række elementer fra det, jeg kalder en arbejderkultur, hvilket går i spænd med Ostiguy og Roberts' "the low".

Dels to kronikker, "Kapitalismen er blevet syg" fra 29. januar 2017 bragt i Politiken og "Europa for folket" fra 16. juni 2017 også bragt i Politiken. De er valgt, fordi de i min optik er udtryk for bl.a. den såkaldte genpolitisering af temaer, der ellers har været friholdt for politisk debat, som Rogers Brubaker taler om som et populismekriterium. Det vender jeg tilbage til.

Bredden i genre og publikum kommer til udtryk ved, at jeg har valgt to mundtlige kongrestaler, der må vurderes at have partimedlemmer som primært publikum, og som har en stemmesamlende, epideiktisk og måske konstitutiv funktion, idet den opretholder fælles værdier og bestyrker partimedlemmerne i deres gruppeidentitet. Kongrestalerne har et sekundærpublikum i den brede offentlighed, der kan få viderebragt bud af talen via medierne. De to kronikker må vurderes ikke at have partimedlemmer som primært, intenderet publikum, men den almene vælger, som kan flyttes. På den måde er den retoriske situation for de to typer artefakter forskellige.

Artefakterne er vedlagt som bilag med sidetal, således at jeg undervejs med mere præcision kan henvise til konkrete tekstnedslag i den retoriske kritik.

Som retorisk kritiker er jeg også opmærksom på, at jeg også delvist er *medskaber af*

artefaktet gennem min sammensætning af tekster. Det forholder Elisabeth Hoff-Clausen sig til i sit arbejde med webtekster, og jeg mener, der er noget lignende på spil her, da jeg samler flere fragmenter og foretager en retorisk kritik af disse. Hoff-Clausen taler fx om “[...] en partiel læsning af et større materiale, som [...] er baseret på studiet af nøgletekster, der ud fra en grundig orientering vurderes at være særligt prægnante fragmenter at studere.” (Hoff-Clausen, 2008, p. 65) Det betyder, at jeg selvsagt ikke kan konkludere noget generelt om Frederikssens retorik, men kun kan konkludere ud fra de *valgte* artefakter og dermed også sige noget om, hvordan populistiske virkemidler bringes i anvendelse i disse fire artefakter.

4.0 Retorisk kritik

4.1 Retorisk kritik af kongrestale, 2016

Den retoriske nærlæsning af kongrestalen fra 2016 vil centrere sig om de analytiske begreber, som jeg har fundet mest nyttige for læsningen. Det populismeteoritiske kernebegreb for denne analysedel er *in-groups*, som jeg vil behandle retorisk med hjælp fra Maurice Charlands teori om den konstitutive retorik (Charland, 1987), og første del af dette analyseafsnit er hermed skrevet i et forsøg på at kombinere teori om indgrupper med konstitutiv retorik. Det har jeg valgt, da jeg mener, der er meget tydelige gruppekonstruktioner i teksten, når Frederiksen taler om, at "[d]er er nogen, der taber på globaliseringen" (Frederiksen, 2016, p. 7), om de "[m]ange nye danskere [der] lever gode liv i Danmark" (Frederiksen, 2016, p. 9) eller om grådige rigmænd, der flytter penge væk i skattely. Indgruppen kontrasteres også til en elitekonstruktion, hvilket jo er et kendetegn for populisme.

Som supplement til analysen af indgrupper vil jeg undersøge tildelingen af helte- og offerroller ud fra et dramatisk syn på retorik, idet jeg mener, at den konstituerede indgruppe i Frederiksens tale også tildeles en offerrolle i et socialdemokratisk narrativ om globaliseringen.

Til slut har jeg valgt en mere grammatisk og stilistisk tilgang til talen, idet jeg gerne vil undersøge Frederiksens meget iøjnefaldende sætningskonstruktioner og deres betydning for det samlede indtryk af talen og dens stilleje, som jeg mener indskriver sig i Ostiguy og Roberts "the low".

4.1.1 Globaliseringens tabere som den konstituerede indgruppe

Først og fremmest konstruerer Frederiksen i sin tale en ret tydelig "in-group" (Reinemann et al., 2017, pp. 16, 17, 20, 24). Reinemann et al. skriver om disse: "All definitions of populism agree that the communicative, discursive construction of an aggregate-level *in-group* or appeals and references to such a group lie at the very core of populism" (Reinemann et al., 2017, p. 16, min kursivering). Folkekonstruktionen som indgruppe kan skabes eksplicit eller implicit "[...] during the process of reception by audiences (e.g., the people as sovereign, as a class, as an ethnic group, as a nation, as ordinary people)" (Reinemann et al., 2017, p. 24).

Denne indgruppe findes ikke nødvendigvis som en sammentømret gruppe udenfor ytringen. Det er et syn, vi finder hos Patricia Roberts-Miller, som skriver:

The "ingroup" is an imagined construct to which we belong, and membership in which is crucial to our sense of identity; it is a favorable stereotype, generally closely connected to our self-image [...] Groups are not simply collections of items (or people) [...] – nor are they always formally structured. (Roberts-Miller, 2009, p. 175)

Desuden argumenterer hun for, at det ikke altid giver mening at tale om "grupper", men i stedet om "typer". Et lignende syn på indgruppens ontologiske væsen finder vi hos Charland, som mener, at indgruppen ikke findes forud for teksten, men *konstitueres* som et kollektivt subjekt gennem ytringen, fordi nogen identificerer sig med den personkonstruktion, teksten tilbyder. Charland skriver om sin konstitutive retorik:

The ideological "trick" of such a rhetoric is that it presents that which is most rhetorical as the existence of a *peuple*, or of a subject, as extrarhetorical. [...] Thus, this rhetoric paradoxically must constitute the identity of "Québécois" as it simultaneously presumes it to be existing outside of rhetoric and form the basis for a rhetorical address. (Charland, 1987, p. 137)

Charland kalder under inspiration fra Louis Althusser denne identifikationsproces for *interpellation* ud fra det casebaserede fundament, at de fransktalende canadiere i Québec først skulle føle sig som *les Québécois* og tildales som sådan, før de kunne kræve suverænitæt som folk. En vigtig præmis for Charland er også *narrativitet*, dvs. at man lader sig indskrive i en fortælling om ens fortid og mulige fremtid og formål: "To be constituted as a subject in a narrative is to be constituted with a history, motives and a *telos*." (Charland, 1987, p. 140)

En af Frederiksens indgrupper i talen er de mennesker, man populært sagt kunne kalde "globaliseringens tabere", som typisk vil være ufaglærte, og hermed anvender hun et klassebaseret folkebegreb, jf. "the people as class" (Reinemann et al., 2017, p. 17). Disse mennesker vil Frederiksen dels skærme fra globaliseringens skyggesider ved at regulere globaliseringen og bekæmpe den voksende ulighed, dels klæde gruppen af ufaglærte bedre på til at kunne varetage job på et automatiseret arbejdsmarked, hvor mange (ufaglærte) job outsources. Hun siger fx:

Vi kommer til at mangle 70.000 mennesker med faglærte kompetencer. Og tilsvarende 70.000, der ikke har papir på deres færdigheder. Vi skal have viljen til at uddanne vores egne unge og dem, der ikke fik muligheden dengang. Svaret kan ikke være, at vi importerer en masse arbejdskraft udefra. Alt for længe har vi accepteret en globalisering, der er mere til fordel for nogle end andre. Det skal være slut. Vores opgave er at give alle i vores samfund den uddannelse, de kompetencer og den viden, der skal til, for at de kan klare sig på arbejdsmarkedet, forsørge sig selv – vinde i globaliseringens hårde konkurrence. (Frederiksen, 2016, p. 6)

Frederiksens verbale og adverbielle tidsangivelser i passagen "[...] dem, der ikke fik muligheden *dengang*" (Frederiksen, 2016, p. 6, mine kursiveringer) og at man "alt for længe" har accepteret en globalisering til gavn for de få, understreger for mig, at der er spor af et *transhistorisk subjekt*. Charland

anvender dette begreb til at fastslå det kollektive subjekts ret til og behov for at handle til gavn for egen skæbne på tværs af tid (Charland, 1987).

Når Frederiksen taler om, at vi skal have viljen til "uddanne vores egne unge og dem, der ikke fik muligheden dengang" og samtidig holder det op imod, at vi ikke bare skal importere udenlandsk arbejdskraft, har det protektionistiske undertoner i tråd med, når Brubaker taler om "the threat to domestic producers from cheap foreign goods, to domestic workers from cheap foreign labor" (Brubaker, 2017, p. 366). Frederiksen fortsætter globaliseringskritikken, når hun siger følgende:

Lad os være ærlige. Som parti har vi tabt noget tillid igennem de seneste mange år. Især fra dem, der har mest at miste, i den tid vi lever i. Jeg møder mange mennesker, der er meget utrygge ved fremtiden. Mennesker, som oplever en benhård konkurrence på arbejdsmarkedet. Jeg forstår godt, at de er utrygge. For de har ret: Der er nogen, der taber på globaliseringen. Uligheden er steget. Der er danske lønmodtagere, der mister deres arbejde, når virksomhederne flytter ud. Den fri bevægelighed af arbejdskraft presser ikke ret mange i toppen af vores arbejdsmarked. Men jeg kan love jer for, at de kan mærke det andre steder. På motorvejen, i byggeriet og i restaurationsbranchen. Når mennesker er utrygge, er det vores opgave at skabe tryghed. [...] Vi vil ikke påstå, at tiden kan skrues tilbage. At udviklingen kan stoppes. For det ønsker vi heller ikke. Vi tror på fremtiden. Og vi tror på en udvikling, hvor alle er med – og hvor ingen sættes af. Når dele af arbejdsmarkedet presses af ny teknologi, så vil vi sikre, at danske lønmodtagere kan mestre den nyeste teknik. Vi kan ikke stå af globaliseringen. Den er grundlæggende en fordel for Danmark, danske virksomheder og danske lønmodtagere. Men vi skal da ikke acceptere, at fri bevægelighed bliver det samme som social dumping. (Frederiksen, 2016, p. 7)

Frederiksen siger, at "[d]en fri bevægelighed af arbejdskraft presser ikke ret mange i toppen af vores arbejdsmarked", og hermed skaber hun en kontrastering, som er med til at konstruere billedet af en verdensfjern økonomisk og sandsynligvis også uddannelsesmæssig elite, der ikke forstår eller ikke anerkender de negative konsekvenser, som den fri bevægelighed måtte give dem, der befinder sig i bunden af lønskalaen. Selvom Frederiksen ikke eksplicit kalder indgruppen her for "folket", er hun implicit med til at konstruere et folk, der kan forstås i forlængelse af det, Reinemann et al. omtaler, når de skriver, at man kan etablere sit folk via "[...] contrasting a cosmopolitan, libertarian, city-based elite to traditional rural dwellers." (Reinemann et al., 2017, p. 18). Elitekritikken fortsætter, når Frederiksen benytter globaliseringstemaet til at tale om skattely. Hun siger:

Og så er der en ting, jeg gerne vil bruge noget ekstra tid på. Skattesnyd. Svindel. Panamapapirer. Skattely. Konkurrence om lav skat. Det skal være slut. Rigmænd har systematisk flyttet deres penge. Væk fra Danmark. Til skattely på den anden side af kloden. Dem, der snyder, har ikke overholdt deres del af kontrakten. Det er vores fællesskab, der står på spil. Grådighedens tid skal være slut. Vi skal bekæmpe skattely. (Frederiksen, 2016, p. 8)

Hermed konstruerer hun en lidt anden elite, nemlig en økonomisk og grådig og dermed umoralsk af slagsen, som snyder fællesskabet og på den måde tilskrives negative egenskaber. Det står i implicit kontrast til de hårdtarbejdende danskere, som pligtskyldigt betaler deres skat og i øvrigt enten må se deres løn blive trykket af udenlandske arbejdere eller se deres job forsvinde ud af landet, mens banditter i habitter suger skatte kroner ud af fællesskassen. Det er et eksempel, som læner sig op ad det, Brubaker skriver om elite-folk-modsætningen:

“The people” are represented as morally decent [...], economically struggling, hard-working, [...] and endowed with common sense, while “the elite”—the rich, the powerful, [...], and the institutionally empowered—are seen as living in different worlds, playing by different rules, insulated from economic hardships, self-serving and often corrupt, out of touch with the concerns and problems of ordinary people [...] (Brubaker, 2017, p. 363)

Når Charland skriver, at det kollektive subjekt selv skal afslutte ytringen, skal det forstås på den måde, at subjektet selv bliver en vigtig brik for at opnå målet i fortællingen, hvilket her må være den implicite påstand om at tilkæmpe sig retfærdighed for den gruppe af danskere, der udsættes for en ureguleret globalisering. Det politiske mål må jo så forudsætte en stor opbakning til Socialdemokratiet ved kommende valg: “[...] constitutive rhetorics leave the task of narrative closure to their constituted subjects. It is up to the *Québécois* of 1980 to conclude the story to which they are identified.” (Charland, 187, p. 143)

Ved at tale om globaliseringen som problemet mener jeg også, at Frederiksen ikke konstituerer en specifik udgruppe, som kan udgrænses, og som ellers også er et kendetegn for populisme (Reinemann et al., 2017). Fjendebilledet ”globalisering” bliver en lidt abstrakt og måske dermed mere legitim måde at tale om fx lønpres fra østarbejdere på.

Frederiksens konstituerede indgruppe er dog ikke så sort/hvid, idet hun også prøver at inkludere mere ressourcestærke grupper i sit fællesskab: ”Vi vil være et parti, der repræsenterer hele Danmark. Mange forskellige mennesker. *Fra dem, hvor livet kører godt. Og hvor mulighederne er blevet flere.* Til dem og til jer, hvor livet engang imellem spænder ben. Hvor i morgen føles usikker.” (Frederiksen,

2016, p. 9, min kursivering)

Det er et eksempel på, at hendes anvendelse af det populistiske repertoire ikke nødvendigvis fører til en unuanceret eller ensidig folkekonstruktion, hvor fx alene én klasse i samfundet udråbes til at udgøre det sande folk.

En anden nuance mener jeg, vi finder i spørgsmålet om udgrupper positioneret på en horisontal akse. Både Reinemann et al. og Brubaker taler om, hvordan udgrupper kan placeres på begge akser, og at etniske og religiøse mindretal m.m. kan være udgrupper på den horisontale akse. Reinemann et al. skriver fx om “[...] populist messages that focus on *horizontal comparisons* between “the people” and non-elite groups like ethnic, religious, or sexual minorities” (Reinemann et al., 2017, pp. 20-1). Brubaker skriver følgende og tilskriver etableringen af et kulturelt eller etnisk kollektiv til højre-populismen: “Right-wing populism construes the people as a culturally or ethnically bounded collectivity with a shared and distinctive way of life and sees that collectivity as threatened by outside groups or forces” (Brubaker, 2017, p. 363).

Frederiksen behandler også etniske mindretal, når hun taler om de ”mange nye danskere”. Til gengæld er det ikke en så sort/hvid fremstilling, at jeg synes, man kan tale om udgrupper. Frederiksen siger:

Mange nye danskere lever gode liv i Danmark. Fordi de kan, fordi de vil, og fordi vi som samfund har givet dem muligheden. [...] Samtidig er der også nogle, der ikke griber mulighederne. Som ikke har lært dansk, selvom de har boet her i mange år. Som etablerer sig i parallelsamfund. Alt for mange, der stadig ikke er i arbejde. [...] Alt for mange piger og kvinder med minoritetsbaggrund lever dårlige liv. Med social kontrol. Uden ligestilling. Andre udsættes for vold. [...] Socialdemokratiet vil altid stå på jeres side. I opgøret med en patriarkalsk og undertrykkende kultur. [...] Jeres frihedskamp er vores frihedskamp, og I må aldrig tvivle på vores solidaritet. (Frederiksen, 2016, pp. 9-10)

Her forsøger Frederiksen at sondre mellem en gruppe af lovlydige, pligttopfyldende nydanskere (som kan tilhøre indgruppen) og så dem, der ikke lever op til samfundets normer af forskellig slags, fordi de fx ikke ”griber mulighederne”, ”ikke har lært dansk” eller ”etablerer sig i parallelsamfund” eller ”ikke er i arbejde” (og kan tilhøre udgruppen). I indgruppen af lovlydige nydanskere finder vi også en gruppe af indvandrerkvinder, som Frederiksen fremhæver, og som fremstilles som ofre for social kontrol, manglende kønsligestilling, vold, ufrihed, undertrykkelse.

4.1.2 Offer- og helteroller i fortællingen om globaliseringen

Jeg vil gerne fortsætte med at tale om "globaliseringens tabere", for jeg mener, at der er noget interessant på spil med den aktørrolle, Frederiksen tildeler dem i den fortælling, hun skaber i talen. Jeg mener, at hun tildeler denne konstituerede gruppe en (passiv) offerrolle, mens hun selv og partiet tildeles en helterolle. Det er eksempler på de arketyperiske roller eller "character types", der ifølge Jasinski findes i retoriske fortællinger. (Jasinski, 2001a)

Jeg mener, at vi ser en offerrolle, når Frederiksen fx taler om "dem, der ikke fik muligheden dengang" for at opnå en kompetencegivende uddannelse, og når hun siger, at "[v]ores opgave er at *give* alle i vores samfund den uddannelse, de kompetencer og den viden, der skal til, for at de kan klare sig på arbejdsmarkedet" (Frederiksen, 2016, p. 6, mine kursiveringer). Uddannelse bliver en mulighed, man partout *får* eller bliver *givet* af andre. Det er ikke noget, man selv *tager*, og det trækker i retning af en passivisering eller delvis umyndiggørelse af omtalte gruppe, som realiseres grammatisk med valget af verballed. Gruppen skal i al fald have fællesskabets hånd – eller måske rettere Socialdemokratiets forslag om opkvalificering – for at klare sig godt. Socialdemokratiet og Frederiksen bliver på den måde også tildelt en hjælper- eller helterolle.

Offerrollen understreges i mine øjne af, at Frederiksen taler om denne gruppe som "dem, der har mest at miste" og som dem, der er "utrygge ved fremtiden" eller "oplever en benhård konkurrence på arbejdsmarkedet" (Frederiksen, 2016, p. 7). Gruppen fremstilles således som bange for fremtiden og offer for den globale konkurrence, idet de risikerer at få noget taget fra sig (deres levebrød). Hun taler nemlig også om, at "[d]er er nogen, der taber på globaliseringen", når fx "danske lønmodtagere [...] mister deres arbejde, når virksomhederne flytter ud." (Frederiksen, 2016, p. 7). Socialdemokratiets helterolle er tydelig, når vi ser på den mere advokerende del i globaliserings-temaet. Hun siger fx dette om, hvad der kan gøres:

Derfor har vi foreslået, at ledige kan tage relevant uddannelse med 110 procent dagpenge. Det er en rigtig vej at gå. [...] Vi tror på fremtiden. Og vi tror på en udvikling, hvor alle er med – og hvor ingen sættes af. Når dele af arbejdsmarkedet presses af ny teknologi, så vil vi sikre, at danske lønmodtagere kan mestre den nyeste teknik. [...] Vi vil insistere på, at alle kommer med, hver gang vi tager et nyt skridt ind i fremtiden. [...] Så stopper vi op. Vi kigger os over skulderen. Vi sikrer os, at alle er med. (Frederiksen, 2016, pp. 6-8)

Det er således Socialdemokratiets forslag til bl.a. opkvalificering, der skal hjælpe disse globaliserings-ofre. Det politiske forslag udgør Socialdemokratiets heltedåd. Det går godt i spænd med Ostiguy og Roberts pointe om, at populismen også har en personaliseret ledelsesstil som kendetegn, idet den politiske leder iscenesætter sig som en stærk leder, der kan få løst problemerne. De skriver fx, at "[t]he

low [...] is by definition personalistic and favors what might be called “strong male leaders”—that is, decisive leaders [...] who are able through force of will to “get things done.” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 31). Samtidig anvender de netop en superhelteanalogi til at forklare populistlederens rolle som den, der skal redde folket (Ostiguy & Roberts, 2016). Godt nok sætter Frederiksen ikke sig selv i centrum ved at bruge førstepersonspronomet i ental, men siger i stedet ”vi”. Hermed er stilen ikke så personaliseret, men superhelte rollen er intakt, hvis blot vi accepterer, at *partiet* som enhed kan blive tildelt denne rolle.

4.1.3 Paratakse og sætningsemner giver jordnært præg

Noget af det, der springer i øjnene ved Frederiksens manuskripter, er sætningskonstruktionerne. De består af mange korte sætninger, afbrudte sætninger, enkeltstående nominalhelheder uden verballed og løse sætningsemner adskilt med punktum. Hun siger fx følgende, hvor mine indskud i skarpe parenteser markerer, hvad der (grammatisk set) mangler i sætningsemnerne:

Jeg ved godt, at beslutningstagere før mig har sagt noget af det samme. Det viser noget om, hvor svært det er. Og [det viser noget om,] hvor rigtigt det er. For bliver det let det her? Nej. Men vi kan godt. [Vi kan dog] Ikke det hele på én gang. Og vi vil begå fejl undervejs. Der vil komme nye krav om kontrol og regulering. Men lad os prøve at stå imod det. Målet er klart. Det er præmissen også. (Frederiksen, 2016, p. 4)

Og hvad værre er. Det er ikke retfærdigt. Lad mig give et eksempel. [Lad os tage] En mand på 43 år. Han har ingen uddannelse. Men han har været mange år på arbejdsmarkedet. Spørger man Danmarks Statistik, vil han få ni år som pensionist. [Tager vi] En mand på samme alder – bare med en lang videregående uddannelse. Han får 15 år [som pensionist]. Så stor er uretfærdigheden stadig i vores samfund. (Frederiksen, 2016, p. 5)

Politik handler om mange ting. [Politik handler] Om indhold og substans. [Politik handler] Om værdier og ledelse. [Politik handler også] Om troværdighed og tillid. [...] Som parti har vi tabt noget tillid igennem de seneste mange år. Især [har vi tabt tilliden] fra dem, der har mest at miste, i den tid vi lever i. (Frederiksen, 2016, p. 7)

Talemanuskriptet har et udtalt fravær af ledsætninger og underordning (hypotakse), hvor parataksen står i stedet for med sine (her korte) helsætninger og sideordning (Galberg Jacobsen & Skyum-Nielsen, 2010, p. 193). Der er jf. ovenstående uddrag mange eksempler i manuskriptet på sætningsemner, dvs. ”helhed[er] der ikke har sætningsform, men fungerer som en selvstændig ytring” (Galberg Jacobsen & Skyum-Nielsen, 2010, p. 114), fordi den har manglende eller underforståede led.

Paratakse, korte sætninger og tilstedeværelsen af sætningsemner er kendetegn ved det talte sprog. Beretningen på en kongres skal naturligvis have mundtlig karakter: Som Jette Barnholdt Hansen skriver, bør det mundtlige talemanuskript være "præget af relativt korte sætninger med forskellig længde og god rytme, som er befordrende for stemmen, sætningskonstruktioner med verber i aktiv og sideordning (paratakse)" (Hansen, 2016, p. 20).

Naturligvis forventes en vis tilpasning til det mundtlige sprog, men hvis vi ser bort fra dette et øjeblik, vil jeg gerne diskutere, hvordan sætningskonstruktionerne også fungerer som stilistisk disposition samlet set. Sætningskonstruktionerne og de mange, ensomme sætningsemner placerer nemlig også talen i et lavere stilleje set i forlængelse af Ostiguy og Roberts "the low". Jeg mener, at sætningskonstruktionerne indskrives i en skrivestil, der står i kontrast til en akademisk, rationel, kompliceret, stiv og hypotaktisk skrankepavestil, som er beslægtet med det 'formelle sprog' og den 'rationelle diskurs', som Ostiguy og Roberts taler om i "the high" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30). Resultatet er, at Frederiksen talestil har et hverdagsagtigt, jordnært, jovialt, folkeligt og usnobbet præg.

Samlet set konstituerer Frederiksen i talen en primær indgruppe bestående af "globaliseringens tabere", som skal skærmes mod globaliseringens skyggesider og opkvalificeres til fremtidens arbejdsmarked med en hjælpende hånd fra Socialdemokratiets helte. Det sker i kontrast til to elitekonstruktioner, der hhv. ikke presses af social dumping og som har en grådig og moralsk adfærd med skattelytænkning. Indgruppen nuanceres, da hun senere inkluderer dem, "hvor livet kører godt", og indvandrerpigerne, som hun tilbyder sin solidaritet i frihedskampen mod patriarkatet. I talen ser vi således både folke- og elitekonstruktioner, protektionistiske ansatser som svar på globaliseringskritikken og spor fra en populistisk stil.

4.2 Retorisk kritik af kongrestale, 2017

I nedenstående begrebsorienterede retoriske kritik af Mette Frederiksen kongrestale i 2017 vil jeg have to analytiske fokuspunkter, der vil tjene som de begrebsorienterede omdrejningspunkter for den retoriske kritik.

For det første vil jeg lede efter stilistiske tegn, der er udtryk for Ostiguys "low"-pol: "[...] a nativistic, personalistic, and culturally "folksy" pole" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 27), dvs. referencer til kultur og levevis, geografi, sprogbrug samt måder at argumentere på. Ostiguy og Roberts taler fx om, hvordan politikere i den sociokulturelle dimensions høje ende "[...] use a rationalist discourse, with technical expressions centered on policy instrument [...]" (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30).

For det andet vil jeg undersøge, hvilket indskrevet publikum Frederiksen konstruerer ud

fra Edwin Blacks teori om "second persona" og dermed hvilken ideologi, som det intenderede publikum tilbydes. Det er måske indlysende, at der er tale om en socialdemokratisk ideologi, men det er interessant og relevant at bruge, fordi Blacks teori bliver et greb – en bro – for at gå fra de mere generelle populismeteorikere til et konkret og tekstnært niveau.

4.2.1 "The Low": Frederiksens arbejderkultur i hjertelandet

De stilistiske spor, som jeg medregner til Ostiguys "low", har jeg samlet i fire kategorier af tekstlige nedslag, der hver viser en tendens i Frederiksens retorik: Dels er der en række små fortællinger og anekdoter, der til sammen skaber en *anekdotisk argumentationsstil*. Dels er der en række referencer til geografiske stednavne primært i provinsen – herunder også Frederiksens nordjyske rødder. Ofte fremhæves det lokale, mens centraliseringstendenser kritiseres. Dette træk kunne vi kalde en *provinsiel nativism*. Dels er der en række eksempler på mad og andre (kulturelle) elementer fra en livsstil, som jeg vil argumentere for tilhører det brede flertal af danskere – man kan måske tale om "den arbejdende middelklasse". Dette træk kan vi kalde *arbejderlivsstil*. Dels er der også eksempler på en bramfri og *rå tone* som det fjerde træk. Der vil være en risiko for redundans i læsningen, da flere nedslag behandles under flere kategorier.

Jeg vil begynde med fortællingerne og anekdoterne. Talen indledes med et længere afsnit, hvor Frederiksen deler sin erindring om sin opvækst i 1980'ernes Aalborg og byens udvikling fra arbejder- til universitetsby:

Jeg er barn af 80'erne. Her i byen. Det var en hård tid. Ikke mindst i mit barndoms-kvarter. Grønlandskvarteret. Min mor var dagplejemor. Og vi sad tit i køkkenet. Vi havde sådan et rundt køkkenbord. Der var kaffe på kanden. Og ostemadder. Halvdelen med kommen. Halvdelen uden. Og så sad vi der ved bordet. Jeg lyttede med, når folk kom på besøg. Når min fars kollegaer ikke kunne følge med og røg ud af arbejdsmarkedet. [...] Jeg husker ikke alle samtalerne. Men jeg husker følelsen. Når man som barn kunne se voksne mennesker være kede af det. Sådan var fattig-firserne. Men Aalborg og Danmark rejste sig. [...] Den socialdemokratiske regering fik bugt med arbejdsløsheden. Universitetet voksede sig stærkt. Og mange af os, der kommer fra familier, hvor der ikke var meget uddannelse. Vi fik muligheden. (Frederiksen, 2017a, p. 2)

I talen fylder ældrepolitik en hel del, og her benytter Frederiksen sig også af anekdotisk bevisførelse og sandsynligvis mere tænkte eksempler, når hun beskriver udfordringerne i ældreplejen:

Vi har mange steder en god ældrepleje. Jeg kan jo se det, når jeg besøger plejehjem og genoptræningscentre. Dygtige medarbejdere, der hjælper med at få de gamle ben strakt ud. [...] Jeg har lige besøgt plejehjemmet på Læsø. Der var både gode ben (altså dem man spiser), brun sovs og rødvin. Men der er også en anden virkelighed. Travlhed. Ældre, der ligger for længe i sengen. Demente, der overlades til sig selv, fordi der kun er én nattevagt på arbejde. (Frederiksen, 2017a, p. 4)

Det samme gør sig gældende, når hun taler om det gode børneliv, og vi drages ind i morgenrutinen i daginstitutionen:

Jeg tænker på Linda, Sabine og Lasse. Hvor mange af jer har prøvet at aflevere en lille én i vuggestue eller børnehave? [...] Det kan gøre ondt i maven. Jeg synes, det var så hårdt. At stå der og sige farvel, mens tårerne løb ned over kinderne. [...] Og den dårlige samvittighed oveni. Jeg kan så tydeligt huske det. Den lille i vuggestuen. Jeg gav hende videre til Sabine. Ud igennem garderoben. I kender døren. Sådan én med et håndtag højt oppe, så de små ikke kan nå det. (Frederiksen, 2017a, p. 6)

Et sidste eksempel ser vi i afsnittet om tryghed og mere politi:

For nogle uger siden var jeg i Køge sammen med vores borgmesterkandidat Marie Stærke. Vi mødte lokalbetjenten. Jens Peter. En stærk mand. Sådan helt fysisk. Jeg kan næsten stadig mærke hans håndtryk [...] Han kender alle rødderne. Han kender alle de kriminelle. Han kender familierne derhjemme. Hvorfor? Fordi Jens Peter har været betjent i samme område i mere end 20 år. Han er selv født og opvokset i Køge. Han er fodboldtræner. Og med sine egne ord; så kender han også alle skiderikkerne. Det er en betjent som Jens Peter, der skal skabe tryghed i et boligområde. Det er en betjent som Jens Peter, der kan hjælpe lillebrødrene fra selv at havne i banderne. Vi vil have flere som Jens Peter. Vi vil have et politi, der har tid til det forebyggende arbejde. (Frederiksen, 2017a, p. 11)

Jeg har medtaget eksemplerne herover, fordi jeg mener, at eksemplerne og anekdoterne er udtryk for en narrativ argumentationsstil, der står i kontrast til det rationelle paradigme for menneskelig kommunikation, som Walter Fisher taler om (Fisher, 1984). Han beskriver det narrative paradigme ud fra bl.a. disse antagelser:

(1) humans are essentially storytellers; (2) the paradigmatic mode of human decision-making and communication is "good reasons" which vary in form among communication

situations, genres, and media; (3) the production and practice of good reasons is ruled by matters of history, biography, culture, and character [...] (Fisher, 1984, p. 7)

Ganske vist påstår Ostiguy ikke direkte, at narrativ og anekdotisk argumentation hører til "the low" og dermed er et populistisk kendetegn, men jeg vil argumentere for, at det er en modpol til en rationel stil, som han eksplicit siger hører hjemme i "the high", hvilket jeg henviste til først i kapitlet.

Nu vil jeg gå videre til de mange geografiske referencer i teksten, som udgør anden kategori. Bortset fra et par referencer til København ifm. behandlingen af tryghed, sociale normeringer i daginstitutionerne og by/land-debatten er der udelukkende tale om stednavne i provinsen. Ofte fremhæves det lokale og styrken ved lokale fællesskaber, mens borgerlige regeringer skoses for at centralisere. Jeg begynder med Frederiksens nordjyske rødder, som jeg har været inde på før. Som noget af det første i talen siger hun: "Og Thomas Kastrup Larsen. Borgmester her i byen; som gammel aalborgenser, må jeg så ikke godt have lov at sige dig en særlig tak? Du gør det simpelthen så godt." (Frederiksen, 2017a, p. 1)

Her betoner hun sin egen baggrund som aalborgenser og går over i den førnævnte barndomserindring med referencer til Grønlandskvarteret. Vi bliver i det nordjyske, når hun lidt senere i talen i delen om ældrepolitik refererer til besøget på Læsø, som jeg allerede har citeret fra.

Kritikken af Lars Løkkes strukturreform som sundheds- og indenrigsminister fra 2004 fylder også i talen, når Frederiksen fx siger:

Lars Løkke sagde, at reformen ville give borgerne "den bedste løsning – til den billigste pris". Og endnu bedre lød det, da Løkke skrev: "Kommunalreformen gør det mere attraktivt at bo på landet". [...] Men er det så blevet bedre og billigere på de 10 år, der er gået? Har vi fået stærkere lokalsamfund? Er forskellen mellem land og by blevet mindre? Flere butikker er lukket. Færre busruter. Mange skoler er lukket ned. Afstanden til rådhuset er blevet længere. Fraflytningen taget til. Vi har fået omfattende centralisering af Danmark. Færre og større. [...] Det ser godt ud på papiret. I regnearket. Men er det altid godt for mennesker? [...] Tidens blinde tro på centralisering; jeg tror ikke på det. [...] Hvis man skal kunne bo i alle dele af Danmark. Så skal ens børn kunne gå i skole. De unge skal kunne tage en uddannelse. Det er med til at skabe liv. Men hvad er der sket? Du kan ikke længere blive lærer i Haslev. [...] Næste år kan du ikke længere gå på erhvervsskole i Maribo. (Frederiksen, 2017a, p. 7)

Jeg mener ikke kun, at passagen herover er udtryk for en politisk modstand mod centralisering i almindelighed og VK-regeringens strukturreformer i særdeleshed. Den er også udtryk for en sociokulturel positionering jf. Ostiguy og Roberts, som jeg kalder *provinsiel nativisme*. Frederiksen

forsøger nærmest at skabe – med Taggarts ord – et ”heartland” i sin beskrivelse af provinsen, hvis udviklingsmuligheder trues af centraliseringsivrige Christiansborg-politikere, der her gøres til skurken på linje med ”Hollywood elites” i USA:

[...] the low embodies the specific expressions, modes, and practices that can only be taken from a particular, culturally-bounded repertoire, which the British scholar Paul Taggart aptly calls the “heartland”—that is, the heartland of “the people.” Notably, that which is alien to the heartland is not always foreign or international; it also includes domestic cosmopolitan strands that are perceived to be different from the culture and values of the heartland. This can be seen in U.S. populist critiques of “New York values” and “Hollywood elites,” or the heartland’s claims to be “God’s country” or the home of “real Americans”. (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 31)

Følgende afsnit bidrager også til skabelsen af et sådant provinsielt hjerteland med de sande værdier:

Mange steder lever der heldigvis et stærkt lokalt fællesskab. Det skyldes en masse lokale ildsjæle. Og det skyldes ambitiøse politikere. [...] Som Winnie, vores borgmester på Bornholm. Bornholm er bare ét eksempel, hvor det er lykkedes at vende udviklingen. Børnefamilierne flytter til. Der bliver lavet vindmøller og solcelleanlæg. Slagteriet er der endnu. Små virksomheder vokser sig større, og der bliver startet flere og flere. [...] Og det er altid imponerende at se, hvor meget I rykker lokalt. På Samsø og Fanø. I Humlum. På havnen i Bønnerup. (Frederiksen, 2017a, p. 8)

Frederiksen hylder også lokalbetjenten Jens Peter fra Køge, som jeg har nævnt, og hun fremhæver, at “[h]an kender alle de kriminelle [og] familierne derhjemme. Hvorfor? Fordi Jens Peter har været betjent i samme område i mere end 20 år. Han er selv født og opvokset i Køge.” (Frederiksen, 2017a, p. 11) Fremhævelsen af, at han er født og opvokset i Køge er en anerkendelse af alle dem, der også er ”from here”, som Ostiguy og Roberts siger (2016, p. 30).

Betoningen af provinsens vigtighed og kritikken af centralisering og (højrefløjspolitikere på) Christiansborg understreges, når Frederiksen siger, at “[...] det er godt for danskerne, at I ikke bruger lige så meget tid på ævl og kævl i kommuner og regioner, som vi bruger på Christiansborg” (Frederiksen, 2017a, p. 12), hvilket også bliver en subtil måde at kritisere en snakkende politisk klasse på Slotsholmen på, jf. Ostiguy og Roberts’ ord om “New York values” and “Hollywood elites” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 31).

Den tredje kategori af stilistiske spor omfatter referencer til mad og andre livsstilselementer, som jeg opfatter som tilhørende det brede flertal af danskere i en arbejdende middelklasse, som Frederiksen

givetvis gerne vil appellere til og repræsentere. Det er udtryk for det, Ostiguy og Roberts taler om, når de beskriver the “sociocultural low”: “Within the populist low, one finds personalistic politicians [...] who are coarse, uninhibited, culturally plebeian (even if materially wealthy), and culturally anchored in the “from here.”” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 32).

Det er det samme, som når Brubaker skriver, at “[...] proximity to “the people” can be communicated and performed through gesture, tone, sexuality, dress, and food” (Brubaker, 2017, p. 367), for det gælder selvfølgelig også de tekstlige elementer og eksempler, der indskrives i en stor politisk tale. Sådanne “folkelige” elementer ser vi fx, når Frederiksen mindes barndommens stunder i køkkenet med kaffe og ostemadder både med og uden kommen, som jeg allerede har citeret fra. Traditionel dansk mad tildeles også en betydelig plads i afsnittet om ældrepolitik, hvor hun fremhæver kartofler, rødbeder, frikadeller og bagning:

Dem, der er vores ældste lige nu, [...] har de stærkeste madtraditioner. Der er kogt så mange kartofler, formet så mange frikadeller og syltet så mange rødbeder hos de +80-årige i det her samfund. Skylder vi ikke vores gamle at servere noget ordentlig mad, når hånden ikke længere kan holde en kartoffelskræller? Vi vil have en ældrepleje, hvor maden dufter og smager. [...] Det er ikke kvalitet, når en gammel dame, der har syltet og bagt hele sit liv, bliver spist af med dårlig mad. (Frederiksen 2017a, p. 5)

Et andet kultur- og livsstilselement fra “the low” mener jeg også ses, når Frederiksen i afsnittet om politiet bruger kolonihaverne som eksempel på, hvor indbrudstyvene kan være på spil: “Vi vil have et politi, der har tid til det forebyggende arbejde. Et synligt politi. Et politi, der kommer, når vi ringer. Når der har været indbrud i kolonihaven. Eller når banderne stjæler byrummet fra os andre.” (Frederiksen, 2017a, p. 11)

Det mere rå og direkte sprogbrug er ifølge Ostiguy og Roberts også kendetegnende for “the low” og udgør den fjerde kategori af stilistiske spor. Ostiguy og Roberts skriver fx om politikere, der er “coarse, uninhibited” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 32) og bruger “colloquial expressions rather than formal language” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30), og at de samtidig “[...] use language that includes slang or folksy expressions, [...] “shoot from the hip,” “speak off the cuff,” and “tell it like it is.” To observers, they appear (positively) as more colorful or (negatively) as crude or uncouth.” (Ostiguy & Roberts, 2016, p. 30) Den rå tone ser vi også hos Moffitt, når han taler om “bad manners” (Moffitt, 2016b, p. 44). Det ser vi i eksemplet med betjenten fra Køge, når Frederiksen siger følgende: “[...] Jens Peter har været betjent i samme område i mere end 20 år. Han er selv født og opvokset i Køge. Han er fodboldtræner. Og med sine egne ord; så kender han også alle *skiderikkerne*.” (Frederiksen, 2017a, p. 11, min kursivering)

Selvom Frederiksen lægger afstand til citatet ved at understrege, at det er Jens Peters egne ord, træffer hun alligevel et stilistisk valg ved at beholde udtrykket i talen. Alternativet havde været en omskrivning, som passede bedre ind i genrens konventioner, fx hvis hun havde brugt det mindre kraftige udtryk "ballademagerne" el.lign. Til sidst i talen vælger hun også et kraftudtryk, når hun vælger at sige "for pokker", hvilket også er et skridt væk fra den mere formelle og institutionelle stil: "[...] det ændrer ikke på, at Danmark er et af verdens bedste samfund. Så lad os da for pokker styrke vores samfundsmodel." (Frederiksen, 2017a, p. 13)

Hvad ovenstående samlet set betyder for, hvilket Danmark Frederiksen tilbyder sine vælgere og lader dem indskrive i, vil jeg vente med at konkludere til efter næste afsnit, da jeg mener, at det giver bedre mening at tegne et samlet billede.

4.2.2 Frederiksens publikumskonstruktion: Den bramfrie, velfærdselskende provinsarbejder

I forlængelse af diskussionen om, hvorvidt Frederiksens retorik kan placeres i Ostiguy's *the low*, vil jeg foretage en retorisk nærlæsning med afsæt i Edwin Blacks begreb *second persona*. Black taler for, at en retor ikke kun gennem sin ytring skaber en "implied author", men også skaber en "implied auditor"; et indskrevet publikum, som han kalder "the second persona", som er en position, der tilbydes det intenderede publikum. Det, der hos Black karakteriserer denne anden persona, er ideologi:

Especially must we note what is important in characterizing personae. [...] It is ideology – ideology in that sense that Marx used the term: the network of interconnected convictions that functions in a man epistemically and that shapes his identity by determining how he views the world. (Black, 1970, p. 112)

Det bedste vidnesbyrd om ideologien er ifølge Black "the substantive claims that are made", men også såkaldte "stylistic tokens" (Black, 1970, p. 112). Kort sagt handler Blacks teori om, at *second persona* afspejler det verdenssyn, som retor ønsker, at publikum skal abonnere på: "The critic can see in the auditor implied by a discourse a model of what the rhetor would have his real auditor become." (Black, 1970, p. 113)

De elementer, jeg har fremhævet i afsnittet om "the low", mener jeg er gode eksempler på de "stylistic tokens", som Black skriver om. Derfor mener jeg også, at det giver bedst mening at lave en samlet konklusion over kongrestalens indskrevne publikum på baggrund af begge analyseafsnit, og derfor vil delkonklusionen trække på både Blacks og Ostiguy og Roberts teorier. Det kræver dog, at jeg ikke blot forstår Blacks ideologibegreb i en snæver fordelingspolitisk eller socioøkonomisk forstand, hvilket jeg

mener, Blacks ideologisyn bygger på, idet han låner sit ideologibegreb fra Marx, som er materialistisk anlagt:

Die Gedanken der herrschenden Klasse sind in jeder Epoche die herrschenden Gedanken, d.h. die Klasse, welche die herrschende *materielle* Macht der Gesellschaft ist, ist zugleich ihre herrschende *geistige* Macht. Die Klasse, die die Mittel zur materiellen Produktion zu ihrer Verfügung hat, disponiert damit zugleich über die Mittel zur geistigen Produktion [...] (Marx, Engels, & Guth, 1932/2016, p. 31)

Det kræver i stedet, at jeg har et bredere syn på, hvad der kan konstituere et verdenssyn hos publikum: Det kunne fx indebære synet på national identitet, hjemstavn, globalisering, forholdet mellem center og periferi m.m. i forlængelse af Ostiguy og Roberts nativistisk-kosmopolitiske akse (Ostiguy & Roberts, 2016).

I tilfældet med Frederiksens kongrestale vil jeg anvende Blacks publikumsbegreb på den måde, at Frederiksen gennem talen dermed også taler de vælgere frem, som hun medregner til det socialdemokratiske fællesskab, og som hun givetvis håber at appellere til. "Second persona"-begrebet som analytisk perspektiv er et forsøg på i en retorisk nærlæsning at operationalisere ideen om en "in-group" (Reinemann et al., 2017, pp. 16-21).

Denne analysedel vil jeg opdele i følgende underafsnit: Først synet på velfærd og økonomi, dernæst synet på indvandring, integration og national identitet og til slut synet på centralisering og forholdet mellem land og by.

Frederiksens indskrevne publikum bedes først og fremmest at tilslutte sig, at nedskæringerne på velfærdsområderne skal stoppe, og i den forbindelse taler hun også imod at sænke topskatten yderligere. Det baserer sig bl.a. på en moralsk argumentation om, at Danmarks ældre generation har fortjent en bedre ældreomsorg, end de kan få under det nuværende nedskæringsregime:

[...] der er også en anden virkelighed. Travlhed. [...] En gammel dame, der er alene på sygehuset og er bange. Der er ikke nogen, der har tid til at fortælle hende, hvad der skal ske. Ingen, der har tid til at være der. Er det virkelig vores tak til dem, der har bygget Danmark? Jeg synes ikke, vi kan være det bekendt. [...] Og jeg ved godt at jer, der sidder i byrådene. I gør også, hvad I kan. For at undgå at besparelserne igen skal ramme ældreområdet. Men kære venner. Når vi gerne vil have et stærkt velfærdssamfund. Så handler det ikke kun om at forhindre besparelser. Ingen skal være utrygge ved at blive gammel. Derfor fremlægger vi i dag tre mål for ældreplejen i Danmark. [...] 1: Mere fællesskab. Mindre ensomhed. 2: Ordentlig mad, der både smager og dufter 3: Mere tid.

[...] Kan vi love at få det hele indført på én gang? Nej. [...] Men det er det, vi vil arbejde for. Skridt for skridt. Budget for budget. Og vi starter nu. [...] Hvis pengene én gang er brugt på topskattelettelser, så kan de ikke også bruges på velfærd. (Frederiksen, 2017a, pp. 4-5)

Det er naturligvis et konkret tilfælde med ældrepolitikken, men Frederiksen taler også generelt om velfærd i sin indledning: "Vi danskere står over for et afgørende politisk valg: Vil vi styrke eller svække det, der har gjort Danmark stærkt? Nemlig vores velfærdssamfund. Vi har truffet vores valg. Vi vil være fælles om Danmark." (Frederiksen, 2017a, p. 3) Jeg ser det som et udtryk for en kollektivistisk og solidarisk ideologi, hvor princippet om fri og lige adgang til skattefinansierede velfærdsydelser står centralt.

To gange kritiserer hun ligeledes besparelser på erhvervsuddannelserne, fx her: "Danske virksomheder skriger efter faglært arbejdskraft. Regeringen skærer ned på erhvervsuddannelserne. Det er en sikker vækstdræber." (Frederiksen, 2017a, p. 8)

Frederiksen nævner i talen ikke besparelserne på de videregående uddannelser, og det kan man vælge at tolke som en tilfældighed eller som et bevidst valg om at fremhæve "håndens arbejde" på de tekniske skoler frem for "åndens arbejde" på universiteterne – altså nærmest en værdimæssig bevægelse væk fra det akademiske miljø, der hører til i de store byer, hen imod provinsen, hvor flest tager en erhvervsuddannelse.

Når det gælder synet på indvandring, integration og national identitet er der en række "substantive claims". Frederiksen foretager fx en opdeling mellem kriminelle indvandrere og de indvandrere, der bidrager og gerne vil Danmark. Sidstnævnte kan altså godt som gruppe medregnes til Frederiksens indskrevne publikum, mens de kriminelle udgrænses:

Bandekonflikten, meget af kriminaliteten og det rå arbejdsmiljø i fængslerne hænger desværre uløseligt sammen med en gruppe af unge med indvandrerbaggrund. Lad det være sagt med det samme. Vi har mange med indvandrerbaggrund i Danmark, der klarer sig godt. Som bidrager. [...] Buschauffører, farmaceuter, læger og social- og sundhedshjælpere. Piger, der griber mulighederne i Danmark. Familier, der bakker op. Mennesker, der kommer hertil. Kæmper for at blive en del af vores samfund. Det er godt. Det ændrer bare ikke på, at vi samtidig står med nogle kolossalt store problemer. På grund af en fejlslagen integrationsindsats. (Frederiksen, 2017a, p. 10)

I forlængelse af ovenstående taler hun for, hvorfor integrationen er så vigtig, og hvorfor en stram udlændingepolitik er nødvendig. Hun siger:

Jeg besøgte for nogen tid siden en vuggestue og børnehave i Tingbjerg, sammen med Frank, vores overborgmester i København. Ikke ét af børnene havde dansk oprindelse. Og som én af pædagogerne sagde: "Hvordan skal vi integrere en minoritet, når der ikke længere er en majoritet at blive integreret sammen med"? [...] Det er derfor, vi er så optaget af, at Danmark skal kunne følge med. Vores fællesskab skal kunne følge med. Kort sagt: Der er en grænse for, hvor mange nye udlændinge vi kan tage imod. Fordi parallelsamfund ikke er foreneligt med et åbent og demokratisk samfund. (Frederiksen, 2017a, pp. 10-11)

Hermed indregner Frederiksen alle dem til det socialdemokratiske fællesskab, som tror på, at integration er et mål, men som samtidig mener – populært sagt – at "antallet betyder noget" for, om integrationen kan lykkes, eller om der modsat dannes parallelsamfund.

Til slut vil jeg kort dvæle ved synet på centralisering og forholdet mellem land og by. Her mener jeg ikke kun, at vi har at gøre med "substantive claims", som danner en ideologi, som et publikum så kan være enig eller uenig i. For ganske vist fremgår der, som jeg har beskrevet tidligere, en kritik af centraliseringstendenser. Men vi har også at gøre med det, jeg nærmest vil kalde en geografisk afgrænset "in-group" – en konstruktion af et "heartland", som jeg før var inde på. For som jeg har dokumenteret under afsnittet om "the low", fremgår der af talen en række stednavne fra provinsen – nogle af dem med dertilhørende anekdoter: Aalborg, Læsø, Køge, Bornholm, Haslev, Roskilde, Vordingborg, Maribo, Nakskov, Nykøbing F. Som jeg før har nævnt, nævnes København kun få gange i forbindelse med, at Frederiksen skal komme med eksempler i sine afsnit om tryghed og integration samt en enkelt gang i diskussionen om by og land. Det er udtryk for, at Frederiksen medregner danskerne i de pågældende byer og på de nævnte øer til sit publikum, og som dermed tilbydes en plads i hendes Danmark.

Det indskrevne publikum, der tegner sig ud fra disse analyser, er følgende: Man er hjemmehørende i Frederiksens Danmark, hvis man fx mener, at de ældre medborgere skal have en bedre behandling og omsorg, end de gør i dag, og hvis man mener, at pengene i fællesskassen ikke skal bruges på at sænke skatten i toppen for en lille velbærget elite, men på at styrke velfærden for de mange. Man tror grundlæggende på en kollektivistisk og solidarisk samfundsmodel, hvor velfærdsydelse er finansieret over skatten til gavn for de mange. Det skal gerne være en lokal og nær velfærd, for det publikum, hun taler frem, skal også opponere imod centraliseringstendenser og i stedet støtte – og gerne være en del af – stærke, lokale fællesskaber, hvor ildsjæle skaber liv og aktivitet – også i områderne langt fra København. På den måde skaber hun med Taggart's ord et "heartland" til sit indskrevne publikum, hvor der udenfor de store byer fortsat er velfærdstilbud, mulighed for at tage bussen og uddanne sig –

lige der, hvor de kommer fra, hvor de er opvokset op blandt ærlige og hårdtarbejdende mennesker, og hvor de er stolte af at høre til. Det oplever jeg som et nativistisk træk, sådan som Ostiguy og Roberts taler om (Ostiguy & Roberts, 2016). Det indskrevne publikum respekterer "håndens arbejde" og er måske selv "kloge hænder", der også ønsker at droppe nedskæringerne på erhvervsuddannelserne. Det kan muligvis også være på bekostning af de akademiske uddannelser, som Frederiksen ikke nævner i talen, hvilket jeg oplever som et antielitært træk og implicit en bevægelse væk fra en kulturel og uddannelsesmæssig elite. Frederiksens indskrevne publikum siger tingene, som de er, også selvom de må slippe et bandeord eller to: Frederiksen kritiserer ganske vist ikke eksplicit "den politiske korrekthed", men hendes direkte stil og argumentation ud fra anekdoter og fortællinger udgør til sammen en folkelig stil, hvor det er tilladt at skyde fra hoften og ikke kun at anvende en rationel argumentationsstil bygget på statistikker og kolde facts, sådan som den akademiske og bureaukratiske elite ellers kunne foretrække (jf. "the high"). Frederiksens indskrevne publikum tilbydes en arbejderkultur, hvor de bruger fritiden i kolonihaven, sammen drikker kaffe fra termokander og spiser ostemadder med eller uden kommen, når de ikke lige spiser frikadeller med kartofler og surt til, og disse kulturelle livsstilselementer er også eksempler på "the low". Men Frederiksen tilbyder også udlændinge en plads i samfundet, hvis de opfører sig ordentligt og passer skole eller job.

4.3 Retorisk kritik af kronikken "Europa for folket"

I dette kapitel vil jeg foretage en retorisk kritik af kronikken "Europa for folket", som jeg holder op imod en række af Brubakers begreber for, hvad der er elementer i et populistisk repertoire. Jeg mener, at hans begreber nemt lader sig overføre til retorik, da han relativt konkret beskriver, hvordan elementerne tekstligt kan realiseres gennem forskellige beskrivelser af fx eliten og folket eller hvordan politikere eksplicit kan ytre ønsket om at udvide politikens domæne. Derfor finder jeg heller ikke behov for at oversætte hans begreber til et retorisk begrebsapparat.

Kronikken er valgt, bl.a. fordi jeg mener, at der er ansatser til forskellige typer af protektionisme, som jeg gerne vil undersøge nærmere. Mest centralt mener jeg, at kronikken er udtryk for det, Brubaker kalder for *antagonistisk genpolitisering* af et område, som ellers ikke har været genstand for politiske interessemodsætninger, men derimod en form for tværpolitisk konsensus blandt de såkaldte "ja-partier".

4.3.1 Antagonistisk genpolitisering

Et af Brubakers populismeelementer er som nævnt *antagonistisk genpolitisering*. Det er "the claim re-asserts democratic political control over domains of life that are seen [...] as having been depoliticized

and de-democratized, that is, removed from the realm of democratic decision-making". (Brubaker, 2017, p. 364) Denne afpolitisering mener jeg har været tydelig i den danske EU-debat, og sådan udlægger Frederiksen det også:

[...] de manglende nuancer i EU-debatten er en alvorlig trussel imod EU's fremtid. Det afgørende må være, hvilken politisk retning man vil trække samarbejdet i. Derfor giver det heller ikke længere mening at tale om, at Danmark skal være 'så tæt på kernen som muligt'. Sådan som det ellers har været et fast mål for ja-partierne i mange år. Men denne troskabsed fra ja-partierne har reelt forhindret en politisering af den danske debat. Hvor holdninger, værdier og prioriteter mere end andet afgør, hvad ambitionerne er for at udvikle samarbejdet. (Frederiksen, 2017c, p. 3)

Frederiksen kritiserer således manglende "politisering" af debatten og efterlyser dermed implicit en genpolitisering, som hun prøver at levere med kronikken. Behovet for genpolitisering understreges af hendes ord om "manglende nuancer", hvorved vi må forstå manglende optrukne europapolitiske forskelle partierne imellem, ligesom hun taler om "hvilken politisk man vil trække samarbejdet i", og at holdninger og værdier skal i højsædet. Vi forstår, at ved at have talt om at være "så tæt på kernen som muligt" har ja-partierne reduceret EU-debatten til et spørgsmål om mere eller mindre integration og ikke haft en substantiel debat om, *på hvilke områder* det giver mening at lave mere EU-integration og hvorfor.

Tidligere i kronikken skitserer Frederiksen tre politiske strømninger, hun ser i EU-politikken foruden sin egen linje. Selvom der er tale om påstande om andres politik, der nok kan anklages at være adresseløse stråmænd, så er de netop belæg for en genpolitisering, fordi hun forsøger at optegne forskellige politiske interesser og konfliktlinjer i EU-politikken og kontrasterer sig selv imod dem. Hun skriver:

[...] vi socialdemokrater [adskiller] os fra de politiske strømninger, der præger debatten om EU's fremtid. Der er [1] dem, der ser mere og større EU som et mål i sig selv [...] Der er [2] dem, for hvem EU alene skal handle om at fjerne regler og give bedre betingelser for markeds kræfterne. Og der er [3] dem, der er modstandere af EU og som helst ser, at landene står alene. [...] Ingen af de strømninger kan løse problemerne. (Frederiksen, 2017c, p. 3, min nummerering)

Frederiksens pointe med den manglende politisering af EU-debatten er en gentagelse af en pointe, som hun fremkom med i *Weekendavisen* måneden inden denne kronik, hvor hun bl.a. sagde, at hun "[...] håber, der vil ske en politisering af Europapolitikken på Christiansborg. I en årrække har den debat reelt været afpolitiseret, fordi den har været reduceret til et for eller imod." (Hardis, 2017)

Brubaker nævner da også EU-politikken som eksempel på, hvad den antagonistiske genpolitisering kan vedrøre, selvom han taler om suverænitetsafgivelse, hvilket Frederiksen ikke gør:

Antagonistic re-politicization [...] may involve opposition to the abdication of key aspects of national sovereignty to the European Union, with its deep “democratic deficit” and its depoliticizing “constitutionalization” of economic liberties [...] In all these cases, contentious repoliticization has an anti-elite thrust. (Brubaker, 2017, pp. 364-5)

At antagonismen skulle være et kernekaraktistikum, er et synspunkt, der også deles af Pierre Ostiguy, som bl.a. skriver, at “[...] populism is defined as the antagonistic, mobilizational flaunting in politics of the culturally popular and native, and of personalism as a mode of decision-making” (Ostiguy, 2017, p. 12).

Netop afpolitisering og manglen på antagonisme er kernen i Chantal Mouffes analyse af socialdemokratiernes deroute i Europa og det i hendes optik deraf følgende behov for venstrepopulisme, som hun fremfører i sin debatbog *For a left populism*. Uden at gå ind i en større begrebsdiskussion om forskellen på antagonisme og agonisme taler Mouffe for en venstrepopulisme, der *genpolitiserer* det politiske rum. Hun mener, at konflikterne er blevet fjernet fra politik gennem bl.a. Tony Blairs ”Third Way”-filosofi, der har teknokratiseret politik efter murens fald og har martret mangt et socialdemokrati siden da. Hun skriver:

By claiming that the adversarial model of politics [...] had become obsolete, and by celebrating the ‘consensus at the centre’ between centre-right and centre-left, the so-called ‘radical centre’ promoted a technocratic form of politics according to which politics was not a partisan confrontation but the neutral management of public affairs [...] I insisted on the need to break with the post-political consensus and to reaffirm the partisan nature of politics in order to create the conditions of an ‘agonistic’ debate about possible alternatives. (Mouffe, 2018, pp. 4-5)

4.3.2 Protektionisme i forskellige former og grader

Som tidligere nævnt taler Brubaker om, at det er et populismeelement, når politikere hævder at ville beskytte folket fra forskellige trusler, især udefra. Han taler om tre forskellige typer protektionisme: ”economic, securitarian, and cultural protectionism” (Brubaker, 2017, p. 366). Jeg mener, at Frederiksen i sin kronik i større eller mindre grad opererer med alle tre typer protektionisme. Hun siger fx:

[...] nationalstaterne er rygraden i samarbejdet [...] Det betyder også, at når vi gennem generationer har skabt en unik dansk samfundsmodel, så skal den ikke svækkes. Det gælder både vores velfærdssamfund og vores arbejdsmarkedsmodel [...] Vi er ikke imod, at vi i EU skal skabe bedre og mere samhandel. Tværtimod. Men det skal ske, i takt med at EU også regulerer de negative sider af markedskræfterne. Derfor vil vi insistere på, at fri bevægelighed også skal være fair bevægelighed. Handel og vækst skal gå hånd i hånd med tryghed og velfærd. Det kræver også, at der er styr på EU's ydre grænser som forudsætning for, at der ikke er indre grænser. I det hele taget er udfordringerne med tilstrømningen af flygtninge og migranter så store, at det for alvor skal afspejles i EU's politiske og økonomiske prioriteter. (Frederiksen, 2017c, p. 3)

På få linjer er der altså både en økonomisk protektionisme forstået som et forsvar for (danske) lønmodtagere imod udenlandsk løntrykkeri, der muliggøres af EU's fri bevægelighed, dvs. en protektionisme imod en "indre, europæisk trussel", og en protektionisme, der skal beskytte EU's ydre grænser og håndtere migrantstrømme, dvs. en "fælles europæisk protektionisme" imod noget udefrakommende. Om sidstnævnte er en sikkerhedsmæssig eller kulturel protektionisme kan vi kun gisne om, da Frederiksen er upræcis, når hun bruger brede vendinger såsom 'udfordringer'. Det er dog et tilbagevendende tema i kronikken, hvor hun skriver:

[...] der [skal] styr på tilstrømningen af flygtninge og migranter til Europa, og det kræver en langt bedre hjælp i nærområderne [...] Og det vil samtidig bidrage til, at der ikke kommer flere flygtninge og migranter til de enkelte lande i Europa, end landene selv evner at integrere. [...] Vi er nødt til at orientere vores politik efter det sandsynlige scenarie, at mange tusinder vil emigrere år efter år i mange år frem. Udlændingepolitikken skal for os at se være forankret i de nationale parlamenter. Det er her, man må afgøre, hvor mange udlændinge man som land ideelt kan tage imod, og på hvilke vilkår. [...] Så længe der ikke er styr på den ydre grænse, skal det være det enkelte land, der selv bestemmer, hvilken grænsekontrol vi hver især vil have. Det er helt afgørende for at sikre tryghed. (Frederiksen, 2017c, p. 5)

Frederiksen taler således om landenes evne til at integrere, og hvor mange man kan "tage imod". Det læser jeg umiddelbart som et kulturelt hensyn, som Brubaker bl.a. beskriver som "threats to the familiar life world from outsiders who differ in religion, language, food [...]" (Brubaker, 2017, p. 366), men det kan også være et socialt hensyn til trækket på landenes velfærdssystemer, som Brubaker dog ikke sætter ord på. Dette vil jeg vende tilbage til i diskussionen. Når Frederiksen til gengæld taler om grænsekontrol og "at sikre tryghed", opfatter jeg det som en sikkerhedsmæssig protektionisme mhp.

at beskytte befolkningen fra kriminalitet o.lign. Tryghedsbegrebet er dog – selvom det rigtignok er placeret lige efter sætningen om grænsekontrol – så upræcist anvendt, at det kan få en klang af kulturel protektionisme, idet nogle danskere oplever utryghed ved stor indvandring. Her mener jeg, at Frederiksens tvetydighed kan opfattes som en eufemisme, fordi hun ikke ekspliciterer, hvad utrygheden måtte indebære eller skyldes. Jeg mener, at det samme er på spil, når Frederiksen som tidligere nævnt taler om ”udfordringerne med tilstrømningen af flygtninge og migranter” (Frederiksen, 2017c, p. 3).

Vender vi tilbage til den såkaldte økonomiske protektionisme, vil jeg bemærke, at modstand mod frihandel, som traditionel protektionisme vel indebærer, ikke ses i Frederiksens kronik. Hun skriver i stedet, at hun ikke er imod, at ”vi i EU skal skabe bedre og mere samhandel”, og at ”[h]andel og vækst skal gå hånd i hånd med tryghed og velfærd.” (Frederiksen, 2017c, p. 3). Protektionismen ses i stedet i arbejdsmarkedspolitikken, hvor ”den frie bevægelighed [må og skal] også være en retfærdig bevægelighed.” (Frederiksen, 2017c, p. 4). Hun fortsætter:

I store dele af EU oplever lønmodtagerne et pres på deres lønninger, arbejdsvilkår og grundlæggende rettigheder [...] Problemet er, at den fri bevægelighed af arbejdskraft [...] og varer har forrang for alt andet [...] Måske er svaret en egentlig social protokol i EU. Den har potentialet til at beskytte [...] de rettigheder, vi har på det danske arbejdsmarked. I hvert fald må almindelige menneskers ve og vel være det vigtigste. Derudover ønsker vi at intensivere kampen mod social dumping. Vi har stadig problemer med virksomheder, der omgår reglerne [...] Det skaber en unfair konkurrence for dansk erhvervsliv og dårligere arbejdsvilkår for danske lønmodtagere. (Frederiksen, 2017c, pp. 4-5).

Hermed ønsker Frederiksen at skærme danske lønmodtagere mod lønpres og unfair konkurrence i EU.

Med ønsket om at politisere EU-debatten og konkret kritik af EU-regler på fx arbejdsmarkedet mener jeg også, at Frederiksen adskiller sig fra klassiske populistere i Europa, som ellers ofte vil dæmonisere EU-samarbejdet som elitære, suverænitetstjælende, korrupte bureaukrater o.lign. eller kritisere et demokratisk underskud (jf. Brubaker, 2017; Ostiguy & Roberts, 2016; Ivaldi, Lanzone, & Woods, 2017; Taggart, 2017).

4.4 Retorisk kritik af kronikken ”Kapitalismen er blevet syg”

I dette kapitel foretager jeg en retorisk kritik af Mette Frederiksens kronik ”Kapitalismen er blevet syg” bragt i Politiken 29. januar 2017. Kronikken holder jeg op imod en række af Brubakers begreber,

der kan bruges til at karakterisere populistisk retorik. Kronikken er valgt, fordi jeg mener, at den dels indeholder nogle interessante fremstillinger af kapitalismen gennem bl.a. elitekonstruktioner, dels fordi den ofte giver udtryk for *majoritarianisme*, der som tidligere nævnt er et af Brubakers populismeelementer. Samtidig er selve det, at temaet *kapitalisme* tages op, udtryk for den førnævnte *antagonistiske genpolitisering*. Jeg vil først behandle sidstnævnte, inden jeg selvstændigt behandler kapitalismekritikken og majoritarianismen.

Når Frederiksen skriver kritisk om kapitalismen, mener jeg, at det er et opgør med det, som både Brubaker (2017) og Mouffe (2018) kalder for den neoliberale økonomiske politik. Mouffe definerer denne som "a set of political-economical practices aimed at imposing the rule of the market – deregulation, privatization, fiscal austerity" (Mouffe, 2018, pp. 11-2), og Brubaker fremhæver modstanden mod neoliberalismen som et eksempel på antagonistisk genpolitisering: "Antagonistic re-politicization may involve opposition to the claim, popularized by Margaret Thatcher, that "there is no alternative" to neoliberal economic policies." (Brubaker, 2017, p. 364)

Selvom Frederiksen ikke bruger ordet "neoliberal", mener jeg, at hun gør op med denne tankegang, idet hun lægger afstand til ideen om markedets ufejlbarlighed og slår fast, at politiske beslutninger, der foregår i en demokratisk arena (jf. Brubakers ord om "domains of life that are seen [...] as having been [...] de-democratized, that is, removed from the realm of democratic decision-making" (Brubaker, 2017, p. 364)), er legitime til at regulere markedet i en mindre grådig og uretfærdig retning. Det gør hun, når hun skriver:

[...] der [er] intet mirakuløst ved, at Danmark er blandt de mest lige, mest trygge [...] samfund i verden. Det er [...] udkommet af *politiske valg og kampe* [...] Det økonomiske handlerum er uden tvivl blevet mindre i de sidste årtier, men *det politiske handlerum består*. Til syvende og sidst er det stadig *et politisk valg*: Hvor vi bør vælge at styrke den socialdemokratiske ligning mellem tryghed, tillid, og retfærdighed på den ene side, og en vækstskabende erhvervspolitik på den anden side, der udvinder de bedste sider af kapitalismens entreprenørskab [...] Andre hylder det uregulerede markeds lyksaligheder: Vi bliver rigere, hvis vi afmonterer velfærden og løsner *den demokratiske regulering af markedet*. (Frederiksen, 2017b, p. 4, mine kursiveringer)

Senere i kronikken skriver hun også om lønmodtagernes stilling overfor markeds kræfterne, at "det [er] et politisk valg og en politisk kamp." (Frederiksen, 2017b, p. 5) På den måde taler vi ikke kun om en genpolitisering, men også en *gendemokratisering*, fordi Frederiksen udvider det domæne, som folkets demokratiske repræsentanter påvirker i samfundet. Regulering af markedet er demokratisk, og den samlede samfundsudvikling er resultatet af summen af alle politiske beslutninger.

Som nævnt i sidste kapital forstår Mouffe afpolitiseringen som én årsag til populismens fremmarch, men foreslår tilsvarende genpolitisering som løsning herpå. Hun fremhæver også det neoliberale paradigme som oplagt at bekæmpe – en analyse, som Brubaker deler (Brubaker, 2017). Mouffe skriver:

Neoliberal globalization was seen as a fate that we had to accept, and political questions were reduced to mere technical issues to be dealt with by experts. No space was left for the citizens to have a real choice between different political projects and their role was limited to approving the 'rational' policies elaborated by those experts. (Mouffe, 2018, p. 4)

Denne efterspørgsel på kontrast mellem politiske projekter ser vi også efterlevet eksplicit i Frederiksen's kronik, når hun fx skriver om dem, der "hylder det uregulerede markeds lyksaligheder" (Frederiksen, 2017b, p. 4). Hun skriver:

Vi bliver rigere, hvis vi afmonterer velfærden og løsner den demokratiske regulering af markedet. Det er en parole, som har vind i sejlene herhjemme. Liberal Alliance, dele af Venstre [...] vil ophæve den kontrakt, der har gjort vores samfund rigt og retfærdigt. Konsekvensen [...] vil være en forøgelse af uligheden. Lavere løn til ufaglærte og faglærte [...], hvor mange ikke længere ville kunne forsørge deres familier med ét job. "Sulten skal tilbage", som Løkke engang sagde. Svækkede velfærdsordninger, så pengepungen afgør din stilling, når dine børn skal uddannes eller hvis uheld rammer din familie [...] det farligste for vores unikke danske sammenhængskraft er, hvis Liberal Alliance og ligesindede får reel magt til at gennemføre deres politik. (Frederiksen, 2017b, p. 4)

Hermed mener jeg, at Frederiksen med sin genpolitisering og –demokratisering af det markedsøkonomiske domæne tydeligt trækker på et populistisk repertoire. Det skyldes især, at hendes afstandtagen til det neoliberale paradigme i praksis ville betyde, at hun trækker magten væk fra teknokrater og over i et politisk rum, hvor folkets repræsentanter bestemmer.

4.4.1 Afdæmpet kapitalisme- og elitekritik

Frederiksen udøver i kronikken det, jeg vil kalde en nuanceret kapitalismekritik: Hun erkender de positive sider af markedsøkonomien, men vil regulere sig ud af de negative; hun er dog ikke ret konkret om hvordan. Hun skriver fx, at "[i] Danmark har vi forsøgt at udvinde de bedste sider af kapitalismens foretagsomhed og gevinster, alt i mens vi har reguleret de grådigste og mest skadelige sider", og at "[m]ed Socialdemokratiet for bordenden har Danmark historisk høstet gevinsterne ved

markedsøkonomien og undgået skyggesiderne” (Frederiksen, 2017b, p. 2).

Hun bruger metaforen, at ”Kapitalismen er blevet syg” i rubrikken, men vender ikke tilbage til metaforikken. Hvis man dog mener, at nogen er syg, vil man ofte hjælpe dem til at blive raske – eller få livet til at ophøre. Da Frederiksen ikke plæderer for at afskaffe hverken kapitalisme eller markedsøkonomi, må vi forvente, at hun ønsker at helbrede kapitalismen. Det underbygges af, at hun skriver om ”at redde kapitalismen fra sine egne værste sider – ja, måske endda fra at ødelægge sig selv” (Frederiksen, 2017b, p. 4). Derfor mener jeg heller ikke, at man kan tale om et reelt fjendebillede imod kapitalismen som (abstrakt) fjende, men der er til gengæld enkelte anslag imod grupper, der ifølge Frederiksen bryder samfundskontrakten og har en usund og grådig adfærd, som jeg gerne vil behandle. Hun skriver:

[...] vi [skal] gå hårdere til værks med fælles lovgivning mod de der placerer deres overskud og formuer i skattely eller bruger hullerne i lovgivningen til aggressiv skatteplanlægning. Det er en motor under uligheden og bidrager med torpedokraft til at udhule tilliden og økonomien i vore samfund. [...] vi [skal] begrænse spekulative højfrekvente handler med aktier og derivater. Ikke alene skader det økonomien og fører til ustabile markeder, det har også en tendens til at sende kapital og investeringer derhen, hvor der sjældent skabes nye jobs eller virksomheder. Vi har brug for sunde banker til at låne penge ud, men vi har ikke brug for kortsigtet spekulation. (Frederiksen, 2017b, p. 5).

Frederiksen beskriver her en moralsk fordærvet elite blandt dem, der placerer formuer i skattely. Deres skatteplanlægning må vi forstå som et angreb, der ”med torpedokraft” udhuler ”tilliden og økonomien i vore samfund”, hvilket også må forventes at inkludere finansieringen af vores velfærdssamfund. Dette fjendebillede, der vel nærmest også er en elitekonstruktion, kan ses som eksempel på det, Brubaker omtaler, når han skriver om, at ærlige, hårdtarbejdende folk kontrasteres til “[...] ”the elite” —the rich, the powerful, [...] and the institutionally empowered—are seen as living in different worlds, playing by different rules [...], self-serving and often corrupt [...]” (Brubaker, 2017, p. 363).

En anden mere skjult elitekonstruktion i kronikken er spekulanterne, hvis investeringer skaber ustabilitet og ikke skaber værdi i realøkonomien. Konstruktionen er implicit, idet hun kun taler om at ”begrænse spekulative højfrekvente handler med aktier og derivater” (Frederiksen, 2017b, p. 5), dvs. deres adfærd, og ikke *spekulanterne* som gruppe. Når hun skriver om behovet for sunde banker, læser jeg det sådan, at Frederiksen præsupponerer, at *andre* banker dermed er *usunde* i deres jagt på hurtig profit (Kock, 2011, p. 49).

Til slut taler Frederiksen også om, at ”Socialdemokratiet vil investere i og fastholde den stærkeste omfordelings- og mulighedsmotor der findes, nemlig det danske velfærdssamfund – Lars

Løkke vil hellere bruge flere penge på skattelettelser til de få rigeste" (Frederiksen, 2017b, p. 6), men referencen til de rigeste forbliver en enlig svale.

Kritikken af den økonomiske elite er ikke så tydelig, som den var i Frederiksens kongrestale i 2016, hvor hun talte om grådighed og "[r]igmænd [der] systematisk [har] flyttet deres penge" i skattely og snyder Danmark (Frederiksen, 2016, p. 8). Det mener jeg kan være et udslag af tekstens publikum. Hvor Frederiksen kan ønske at være mere ideologisk og kontant overfor sine partifæller, kan hun overfor læserne af Politiken, som kronikken er bragt i, ønske at være mindre fordømmende i sin elitekritik for at imødekomme modvillige læsere.

At hun dog i praksis udøver kritik af både dem, der sender penge i skatteskjul, dem, der spekulerer i højfrekvente handler og de usunde banker kan der ikke være tvivl om, idet bl.a. adfærden hos disse tre grupper bruges som belæg for påstanden om, at kapitalismen skal reddes "fra sine egne værste sider" (Frederiksen, 2017b, p. 4). Deres adfærd må således ses som nogle af kapitalismens værste sider.

4.4.2 For de mange – ikke de få

Det er iøjnefaldende, hvordan Frederiksen ofte henviser til *de mange* i den ene eller anden konkrete sproglige realisering. Enten taler hun om det store flertal, de fleste af os, lønmodtagere eller danskere eller i en kombination – eller at udviklingen kun har gavnet de få og en elite i toppen. Det mener jeg er udtryk for Brubakers *majoritarianisme*, som er "[...] the assertion of the interests, rights, and will of the majority against those of minorities. [...] They may challenge the privileged few in the name of the many." (Brubaker, 2017, p. 365) Her er der ingen hensyn til de få, der fx ville få gavn af VLAK-regeringens ønske om at sænke topskatten, som jeg også gengav tidligere i dette kapitel. Frederiksen skriver fx:

[...] produktion og vækst [...] er fundamentet for, at velfærdssamfundet kan skabe muligheder og tryghed for *det store flertal*. [...] *Danske lønmodtagere* har vundet på den sociale kontrakt mellem kapitalismens motor og en retfærdig fordeling af dens goder. *De fleste af os* har fået en rigere og mere tryk tilværelse end vores forældre [...] Der hvor opbruddene er størst, har væksten i for lang tid været for lav og overskuddet er næsten alene kommet *de få* til gode. (Frederiksen, 2017b, p. 2, min kursivering).

Imens indkomsten og formuerne forøges hos *en privilegeret elite* – stiger uligheden, trygheden lider et knæk og *alt for mange* har mistet troen på, at deres børn vil få et bedre liv end dem selv. [...] I en undersøgelse fortæller *et flertal af danske lønmodtagere* organiseret i fagforeningen 3F, at de ikke længere er sikre på, at deres børn får et bedre liv end dem selv. [...] Jobsikkerheden bliver mindre for en *stor gruppe* ikke mindst

ufaglærte, men også faglærte danskere. [...] Og *mange* ser med bekymring på indvandring af arbejdskraft fra Østeuropa. (Frederiksen, 2017b, p. 3, min kursivering).

[...] vores bedste værn mod stigende ulighed [er] at investere markant i opkvalificering og efteruddannelse af *lønmotagerne* [...] Socialdemokratiet vil styrke *danskernes* faglige kvalifikationer, så vi får det rigtige kvalificerede arbejdsudbud til fremtidens udfordringer. (Frederiksen, 2017b, pp. 5-6, min kursivering).

Selvom Frederiksen ikke er konsekvent i sin sprogbrug, men skifter mellem at tale om danskere, lønmotagere, de fleste/flertallet m.v., mener jeg, at det går i spænd med Reinemanns pointe om, at "[...] talking about the people, putting the people and their opinions first in political decisions [...] constitutes the undisputed core of populist communication" (Reinemann et al., 2017, p. 14). Dermed trækker hun tydeligt på et populistisk repertoire og bliver måske udtryk for det, Reinemann et al. som tidligere nævnt kalder *tom populisme*.

5.0 Teoriudviklende diskussion

Undervejs i analysen har jeg påpeget, hvor jeg finder den eksisterende populismeteorologi mangelfuld. Desværre tillader specialets omfang ikke lange teoriudviklinger, men jeg vil levere ansatserne dertil. Jeg vil præsentere et nyt populismekriterium baseret på min retoriske kritik, og jeg vil diskutere, hvordan et nonbinært populismesyn kan bidrage til, at populismeforskning bedre kan beskæftige sig med mainstreampartier.

5.1 Velfærdsprotektionisme

Et af de huller er i Brubakers tredeling af protektionismebegrebet, som jeg har berørt i afsnit 4.3.2. Brubakers overser nemlig i mine øjne den *sociale* protektionisme, som Frederiksen implicit er eksponent for, når hun i EU-kronikken taler om, at de nationale parlamenter "må afgøre, hvor mange udlændinge man som land ideelt kan tage imod, og på hvilke vilkår" (Frederiksen, 2017c, p. 5). Der er tale om eufemisme i den forstand, at hun ikke præciserer, hvad "ideelt kan tage imod" betyder. Samme pointe ser vi i Frederiksens kongrestale fra 2017, hvor hun siger, at "vi er så optaget af, at Danmark skal kunne følge med. Vores fællesskab skal kunne følge med. Kort sagt: Der er en grænse for, hvor mange nye udlændinge vi kan tage imod." (Frederiksen, 2017a, pp. 10-1) Frederiksen ekspliciterer ikke, hvad det betyder at *kunne følge med*, men konteksten for bemærkningen er daginstitutionsområdet, da hun fortæller om integrationsopgaven i de københavnske børnehaver.

Jeg slutter på dette grundlag, at Frederiksen mener, at fx velfærdsinstitutionerne skal *kunne følge med* det træk, som flere indvandrere og flygtninge betyder for velfærdsstaten, dels fordi flere børn kræver flere pædagoger, dels fordi børn med indvandrerbaggrund ofte har ekstra behov for støtte pga. sprogvanskeligheder el.lign. Et hensyn til at beskytte velfærden bliver dermed et argument for en restriktiv indvandringspolitik.

Brubaker opererer ikke med denne protektionismeform. Det kan måske skyldes hans geografiske udgangspunkt, idet det, vi kunne kalde *velfærdsprotektionisme*, ikke vil være så præsent i lande, der ikke har universelle velfærdsmodeller. Jeg mener, at velfærdsprotektionismen vil være en oplagt tilføjelse til hans populistiske repertoire, så det i højere grad kunne bruges til at belyse bl.a. politiske strømninger i Skandinavien.

Andre populismeteorikere taler om noget, der minder om velfærdsprotektionisme, nemlig *velfærdschauvinisme*. Kenneth Roberts skriver fx om, hvordan højrepopulister typisk vil begrænse adgangen til velfærdsydelser til statsborgere: “[right-wing populist parties] are increasingly inclined toward forms of “welfare chauvinism” that defend generous national welfare states against the costs of caring for immigrant populations” (Roberts, 2017, p. 12). Han skriver andetsteds:

[...] many of these [right-wing populist] parties have appealed to less educated and blue-collar workers – often seen as the “losers” of globalization [...] through protectionist stands and forms of “welfare chauvinism” that defend generous welfare states for traditional members of the national community, while excluding immigrants [...] from costly social services. (Roberts, 2018, p. 152)

Han tilføjer endda, at højrepopulister bl.a. gennem velfærdschauvinisme har kunnet konkurrere med netop de klassiske arbejderpartier om arbejderklassestemmer. Andre forskere, der har beskæftiget sig med populisternes velfærdschauvinisme, er Schumacher og Kersbergen, som bl.a. konkluderer, at mainstreampartierne på den danske højrefløj har tilpasset sig velfærdschauvinismen, mens det ikke er tilfældet for socialdemokraterne (Schumacher & van Kersbergen, 2016).

Forskellen på Frederiksens velfærdsprotektionisme og højrepopulisternes velfærdschauvinisme er, at hun ikke taler for at udelukke nydanskere fra velfærdstilbud, men for at en restriktiv indvandringspolitik kræves for at opretholde et tilstrækkeligt højt kvalitetsniveau i velfærdsinstitutionerne – herunder også høj kvalitet for de borgere med anden etnisk baggrund end dansk, der nyder godt af de kollektive tilbud.

5.2 Et nonbinært populismesyn åbner døre

Som beskrevet i indledningen mener jeg, at der findes et hul i populismeteorierne, hvad angår populismens tilstedeværelse i mainstreampartierne i Europa. Ofte har academia beskæftiget sig med nyere protestpartier på yderfløjene og har kategoriseret dem som populistiske. Dette akademiske hul anerkendes af Stanyer, Salgado og Strömbäck, som skriver, at "[...] our knowledge is poor about how frequently both populist and *non-populist mainstream political actors* refer to the people, express anti-elitism, and exclude various out-groups in their communication" (Stanyer, Salgado, & Strömbäck, 2017, p. 361, min kursivering).

Hullet kan muligvis skyldes en binær opfattelse af populisme, som især Moffitt tager afstand fra i sin teori om populisme som politisk stil. Med en binær opfattelse har forskerne således snævert konstateret, om enkelte partier kunne rubriceres som populistiske eller ej, og så har de kun forholdt sig til dem, der levede op til en snæver populismedefinition. I stedet foreslår Moffitt, at populismen skal forstås *i grader*:

[...] the political style approach acknowledges that political actors can be *more or less populist* at certain times [...] [W]hile binary approaches see populism in a 'black-and-white' fashion, the political style approach accounts for the 'gray area' between the two extremes [...] [O]ther actors, especially those usually subsumed under the vague notion of 'mainstream' political actors, might actually utilise the populist style in some form [...] while we might not be able to call these figures truly 'populist' as they [mainstream politicians, red.] have not used the populist style in a consistent or overt manner, we can understand how they have appropriated elements of the populist toolbox. (Moffitt, 2016b, pp. 46-8)

Når Moffitt taler om *toolbox*, er vi ikke langt fra Brubakers *repertoire*, idet man som mainstream-politiker kan tage flere værktøjer op af populismekassen ad gangen, ligesom man kan sammensætte forskellige sange fra sit repertoire. Han skriver:

[...] elements of the repertoire, taken individually, are not uniquely populist, but may belong to other political repertoires as well, and that it is the combination of elements—rather than the use of individual elements from the repertoire—that is characteristic of populism. [...] while the populist repertoire is chronically available in contemporary democratic contexts, it is not chronically deployed. [...] Populism is thus a matter of degree, not a sharply bounded phenomenon that is either present or absent. (Brubaker, 2017, pp. 361-2)

Som tidligere nævnt har Brubaker plæderet for, at mainstreampolitikere sagtens kan anvende "substantive themes and stylistic devices from the populist repertoire" (Brubaker, 2017, p. 379). Han er dermed på bølgelængde med Moffitt, og vi kan bruge de to teories nonbinære tilgang til at blive klogere på populistiske træk i mainstreampartierne.

Jeg har i min retoriske kritik påvist, at der hos en mainstreampolitiker som Frederiksen findes populismetræk. Jeg har forsøgt at vise, at min fremgangsmåde kan være en farbar vej for retorikere og politologer, der vil forstå populismens rolle i mainstreampartier. Jeg har argumenteret for, at populismen ikke er binær, men er et repertoire, alle kan trække på, når man ser, at Frederiksen på den ene side trækker på en tydelig populistisk stil, taler for en provinsiel nativisme, skaber folkekonstruktioner overfor en elite og søger at genpolitisere afpolitiserede emner som fx kapitalismen, og på den anden side har et udtalt fravær af antiinstitutionalisme og frihandelskritik, som man ellers kan mene er gængse populismekriterier. Samtidig bidrager hendes ikke-sort/hvide tilgang vedr. etniske (ud)grupper og en ikke-dæmoniserende EU-kritik til at placere hende i en gråzone.

6.0 Diskussion af populismens demokratiske potentiale

Populismen har været kritiseret for at lede til illiberal og/eller autoritær samfundsudvikling.

Reinemann et al. skriver fx:

[S]everal scholars argue that populists overemphasize the importance of the people's sovereignty [...] As a result, they lose sight of the liberal components of modern democracies [...] *including the rule of law, human rights, the protection of minorities, and the division of power.* [...] populism considers "the people" to be the majority, to be always right, and that the people's will should immediately be translated into politics, even at the cost of restrictions that liberal democracies have imposed on themselves to prevent the dangers of a pure rule of the majority. (Reinemann et al., 2017, p. 18, min kursivering)

En af kritikerne kunne være den argentinsk-amerikanske sociolog Silvio Waisbord, som med afsæt i to latinamerikanske regeringsledere kritiserer populismen for at være udemokratisk.

[T]he record of Chavismo and the Correa government shows that reforms resulted in the strengthening of the communication power of the presidency more than in the promotion of popular voices and critical citizenship. They [...] curbed the power of selected oppositional media through legal and economic means, and undermined legal

protections for public speech [...] This outcome [...] is not the consequence of “leftwing” populism gone wrong. [...] populism has been interested in [...] weakening inclusive, progressive, critical media spheres (Waisbord, 2018, pp. 25-6)

Jeg forstår argumentationen, og det kan bestemt være en faldgrube at tale om ”folkets sande vilje”, hvis man sætter flertalshensyn igennem uden tanke på mindretalsrettigheder mv. Jeg mener bare ikke, at det i sig selv gør populismen problematisk. Jeg opfatter på linje med Brubaker populismen som et repertoire, som alle politikere kan bruge. Dermed kan autokrater såvel som demokrater bruge populismen – herunder også til at svække demokratiet. Populismen bliver problematisk, når den ledsages af illiberale reformer. Det er et syn, Moffitt deler: “Populism can appear as a democratic force in some contexts, and antidemocratic in others” (Moffitt, 2016a).

Jeg vil argumentere for, at populismen også har potentiale til at styrke (troen på) demokratiet og mindske politikerleden, fordi den kan skabe stærkere identifikation mellem folk og politikere, jf. afsnit 2.1. Populismen kan fungere identitets- og samhørighedsskabende overfor måske netop dem, der ikke vinder på globaliseringen eller generelt føler sig ekskluderet. Det er en pointe, Reinemann et al. fremfører:

Obviously, more than other ideologies, populism essentially fulfils the needs for social integration and community building of its followers [...] who may be feeling especially alienated, excluded, insecure, and uncertain about the future [...] In that sense, populism is especially closely related to the basic human need for belonging and acceptance. (Reinemann et al., 2017, pp. 19-20)

Mange af de politiske svar til dem, der føler sig hægtet af, kommer i dag fra højrepopulisterne, der finder ’globaliseringens taberes’ krav legitime, argumenterer Chantal Mouffe for i sin bog, og her glimrer de klassiske socialdemokratier ved deres fravær, mener hun. Hun skriver: “many of the demands articulated by right-wing populist parties are democratic demands, to which a progressive answer must be given. Many of those demands come from the groups who are the main losers of neoliberal globalization” (Mouffe, 2018, p. 21).

Populismens potentiale til at skabe følelsen af social inklusion for de ekskluderede nævnes også hos den skotske populismeforsker Luke March. Han skriver, at populismen kan fungere som et folkeligt korrektiv til det etablerede demokratiske system:

To the degree that this populism raises elite awareness of popular concerns and provides for the representation of the excluded it is not *necessarily* a negative phenomenon [...]. For this reason, René Cuperus of the Dutch Labour Party has argued that social democracy should become “more ‘populist’ in a leftist way” by addressing the

concerns of those left behind by economic and cultural modernization and by disengaging with technocratic strategies such as the Blairite 'Third Way' [...] [A] left-populism can arguably be 'civilized' because it removes populism from monopolization by the [...] xenophobic extreme right. (March, 2007, pp. 72-3)

Ved at fjerne højrepopulisternes populismemonopol kan man måske endda genvinde tabte, frustrerede vælgere, som Brubaker har fremført under henvisning til Hollands premierminister Rutte: "By selectively and strategically deploying populist tropes, as Rutte did, mainstream parties may be able to defeat populist challengers [...]" (Brubaker, 2017, p. 380).

Populismens indvirkning på demokratiet er ikke sort/hvid. Der er risici og glidebaner, men i min optik har populismen også et demokratiserende og inkluderende potentiale overfor grupper, som føler sig svigtet af politikerne eller hægtet af udviklingen. Her kan populismen være et bidrag til at skabe identitet, samhørighed og følelsen af, at politikerne lytter til en og tager en alvorligt i en usikker verden.

7.0 Konklusion

Jeg har undersøgt populismen som retorisk fænomen med fokus på, hvordan og hvorvidt populistiske elementer har fundet vej ind i Mette Frederiksens retorik i fire artefakter. Det var ud fra observationerne af, at 1) retorikken i ringe omfang hidtil har belyst populismen, og 2) at populismens påvirkning af mainstreampartier er underbelyst. På tværs af artefakterne tegner der sig et billede af, at Frederiksen trækker på nogle af de træk ved politisk retorik, som typisk betegnes som populistiske, og mere generelt lægger sig op ad en populistisk stil. Der er træk, som i mindre grad eller slet ikke indgår i hendes retorik. Det gælder fx *antiinstitutionalismen*, som passer dårligt med Socialdemokratiets rolle som velfærdsstatens arkitekt.

Overordnet set fokuserer hun på det brede flertal af arbejdende danskere og nævner det bemærkelsesværdig ofte – et tydeligt udslag af Brubakers *majoritarianisme*. Frederiksens indskrevne publikum, der også kunne siges at fungere som indgruppe, bliver ikke blot tydeligt gennem den ikke så overraskende socialdemokratiske ideologi. Det bliver også tydeligt gennem populistiske stilmarkører og livsstilselementer fra arbejderklassen, som til sammen siger noget om klasseidentitet, synet på national identitet i en globaliseret verden og forholdet mellem by og land, hvilket kan ses som *nativistiske elementer* jf. Ostiguy og Roberts nativistisk-kosmopolitiske akse: Med sit fokus på Danmark uden for de store byer skaber hun et socialdemokratisk hjerteland, hvor de sande værdier og dyder findes: Det er hårdtarbejdende, ærlige ”kloge hænder”, der dyrker de lokale fællesskaber; som nyder fritiden i kolonihaven, spiser frikadeller og ostemadder, mens kaffen drikkes fra termokander. Hermed skaber hun en *provinsiel nativisme*. Til denne folkekonstruktion hører også hendes træk på en protektionisme, idet hun søger at beskytte folket fra fx social dumping, en usund kapitalisme og konsekvenserne ved ureguleret globalisering og migration, men med den undtagelse, at hun ikke kritiserer frihandelsaftaler.

Frederiksens benytter virkemidler fra en *populistisk stil*: Hendes udpræget anekdotiske argumentationsform og direkte sprogbrug er endnu et antielitært træk, idet hun dermed lægger afstand til et mere rationelt og intellektuelt paradigme. Den antielitære stil ses også i hendes grammatiske valg, hvor bl.a. løse sætningsemner skaber en hverdagsagtig, jovial og folkelig stil, der står i kontrast til en tung, rationel og svært tilgængelig kancellistil hos bureaukrater og akademikere.

Hendes retorik rummer også *ekskluderende og antielitære træk*: Frederiksen foretager dog ikke en decideret udgrænsning af bestemte grupper, men er mere nuanceret, når hun kontrasterer sin folkekonstruktion af hårdtarbejdende, danske lønmodtagere, navnlig i provinsen, til en grådig, økonomisk elite, der f.eks. benytter sig af skattely, hvorved vi ser en tydelig kapitalismekritik. Globaliseringen bliver anvendt som et abstrakt og måske dermed mindre dæmoniserende fjendebillede. Frederiksen indtager en helterolle overfor en offerrolle bestående af ”globaliseringens tabere”,

der tilbydes bl.a. opkvalificering. En nuanceret udgruppekonstruktion ser vi også, når hun udgrænser kriminelle indvandrere, men søger at inkludere pligttopfyldende nydanskere, fx de indvandretpiger, hun tilbyder sin solidaritet i ligestillingskampen. Udgrænsningen af en korrump, udemokratisk og bureaukratisk EU-elite, som ellers er gængs hos populistere på yderfløjene, ser vi ikke hos Frederiksen.

I stedet ser vi en behandling af EU-politikken, der set med mine øjne er udtryk for en *antagonistisk genpolitisering*: Frederiksen kritiserer manglende "politisering" af EU-debatten og "ja-partiernes" konsensus. I stedet optegner hun de konfliktlinjer, hun ser i dansk EU-politik, og fremlægger sine egne ideologiske prioriteringer. Genpolitiseringen ser vi også mht. kapitalismen, hvor hun søger at udvide demokratiets domæne til bedre at omfatte markedet. Det bliver samtidig en afstandtagen til det teknokratiske og neoliberale paradigme, som bl.a. Chantal Mouffe beskriver som havende martret europæiske socialdemokrater i årevis.

Det samlede billede bliver en socialdemokratisk provinspopulisme, der med referencer til provinsen, en usnobbet stil og elementer fra hverdagslivet i et arbejderklassehjem giver Frederiksens publikum en følelse af tryghed, hjemlighed, samhørighed og identitet som holdepunkter i en usikker og foranderlig verden.

Med specialet håber jeg at medvirke til at belyse, hvordan et mainstreamparti kan trække på et populistisk repertoire. Enkelte virkemidler trækker Frederiksen klart på, andre benyttes mere nuanceret, og andre er helt fraværende, hvilket kan skyldes partiets ideologi og arv. Måske trækker hun netop herpå for at bryde med yderfløjenes monopolisering af især de stilistiske virkemidler, som de tydeligvis har succes med i kommunikationen til vælgere, der kan føle sig svigtet af politikerne og ekskluderet i en globaliseret tidsalder.

8.0 Referencer

- Albertazzi, D., & McDonnell, D. (Red.). (2008). *Twenty-first century populism: The spectre of western European democracy*. Houndmills, Basingstoke, Hampshire [England] ; New York: Palgrave Macmillan.
- Black, E. (1970). The Second Persona. *Quarterly Journal of Speech*, LVI(2), 109–119.
- Blem, J., Just, A. N., & Vincensen, S. (13. februar 2018). Flere fra EL-hovedbestyrelse truer Mette Frederiksen: Du har krydset vores røde linjer. Hentet 8. oktober 2018, fra DR's website: <https://www.dr.dk/nyheder/politik/flere-fra-el-hovedbestyrelse-truer-mette-frederiksen-du-har-krydset-vores-roede>
- Brubaker, R. (2017). Why populism? *Theor Soc*, 2017(46), 357–385. <https://doi.org/10.1007/s11186-017-9301-7>
- Burke, K. (1969). *A Rhetoric of Motives*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Charland, M. (1987). Constitutive Rhetoric: The Case of the Peuple Québécois. *The Quarterly Journal of Speech*, 73(2), 133–150.
- Fisher, W. R. (1984). Narration as Human Communication Paradigm—The Case of Public Moral Argument. *Communication Monographs*, 51, 1–22.
- Frederiksen, M. (2016). Mette Frederiksens tale ved kongres 2016, 23. september 2016. Hentet 12. august 2019 fra Socialdemokratiets website: <http://www.socialdemokratiet.dk/da/nyhedsarkiv/2016/9/mette-frederiksens-tale-ved-kongres-2016/>
- Frederiksen, M. (2017a). Mette Frederiksens kongrestale 2017, 16. september 2017. Hentet 12. august 2019 fra Socialdemokratiets website: <https://www.socialdemokratiet.dk/da/nyhedsarkiv/2017/9/mette-frederiksens-kongrestale-2017/>
- Frederiksen, M. (2017b, 6. februar). Kapitalismen er blevet syg. Hentet 12. august 2019 fra Socialdemokratiets website: <https://www.socialdemokratiet.dk/da/nyhedsarkiv/2017/1/kapitalismen-er-blevet-syg/>
- Frederiksen, M. (2017c, 16. juni). Europa for folket. Hentet 12. august 2019 fra Socialdemokratiets website: <https://www.socialdemokratiet.dk/da/nyhedsarkiv/2017/5/europa-for-folket/>
- Galberg Jacobsen, H., & Skyum-Nielsen, P. (2010). *Dansk sprog: En grundbog* (2. udg., 2. opl.). København: Schönberg.
- Hansen, J. B. (2016). At kommunikere for øret. Tale og mundtlighed. I H. S. Pedersen & J. B. Hansen (Red.), *Stemmen og tilhørerne: Taleundervisning i retorisk perspektiv* (pp. 16–33). Ödåkra, Sverige: Retorikforlaget.
- Hardis, A. (2017, 11. maj). EU for folket. *Weekendavisen*.

- Heinisch, R. C., Holtz-Bacha, C., & Mazzoleni, O. (2017). *Political Populism: A Handbook*. Hentet fra <http://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/detail.action?docID=5519112>
- Hoff-Clausen, E. (2008). Retorisk kritik—Fra tale til webtekst. I *Online ethos. Webretorik i politiske kampagner, blogs og wikis* (pp. 55–76). København: Samfundslitteratur.
- Ivaldi, G., Lanzone, M. E., & Woods, D. (2017). Varieties of Populism across a Left-Right Spectrum: The Case of the Front National, the Northern League, Podemos and Five Star Movement. *Swiss Political Science Review*, 23(4), 354–376. <https://doi.org/10.1111/spsr.12278>
- Jasinski, J. (2001a). Archetype. I J. Jasinski, *Sourcebook on Rhetoric: Key Concepts in Contemporary Rhetorical Studies*. <https://doi.org/10.4135/9781452233222.n9>
- Jasinski, J. (2001b). Criticism in Contemporary Rhetorical Studies. I *Sourcebook on Rhetoric* (pp. 125–144). Sage Publications.
- Jasinski, J. (2001c). *Sourcebook on rhetoric: Key concepts in contemporary rhetorical studies*. Hentet fra <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&scope=site&db=nlebk&db=nlabk&AN=474620>
- Jasinski, J. (2001d). The Status of Theory and Method in Rhetorical Criticism. *Western Journal of Communication*, 65(3), 249–270.
- Jyllands-Postens lederkollegium. (2018, 18. december). JP mener: Mette Frederiksen er populist. Hentet 24. november 2019 fra <https://jyllands-posten.dk/debat/leder/ECE11076003/mette-frederiksen-er-populist/>
- Jørgensen, C., & Kock, C. (2009). Form og stil. I *Retorik: Teori og praksis* (pp. 177–193). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kock, C. (2009). Retorikken i nyere tid. I C. Jørgensen & L. Villadsen (Red.), *Retorik: Teori og praksis* (pp. 63–83). Frederiksberg: Samfundslitteratur.
- Kock, C. (2011). *De svarer ikke: Fordummende uskikke i den politiske debat*. København: Gyldendal.
- Larsen, R. E. (2016, 22. januar). Jo, Socialdemokratiet er blevet Dansk Folkeparti Light. Hentet 8. oktober 2018 fra Politikens website: https://politiken.dk/debat/arkiv_debattoerer/engelbreth/art5607951/Jo-Socialdemokratiet-er-blevet-Dansk-Folkeparti-Light
- Mach, T. P. (2017, 18. maj). Socialdemokratiet har forandret sig. Derfor må Enhedslisten lægge strategien om. Hentet 8. oktober 2018 fra Informations website: <https://www.information.dk/debat/2017/05/socialdemokratiet-forandret-derfor-maa-enhedslisten-laegge-strategien>
- March, L. (2007). From Vanguard of the Proletariat to Vox Populi: Left-populism as a 'Shadow' of Contemporary Socialism. *SAIS Review*, 27(1), 63–77.

- Marx, K., Engels, F., & Guth, K.-M. (2016). *Die deutsche Ideologie*. Hentet 13. oktober 2019 fra <http://nbn-resolving.de/urn:nbn:de:101:1-2016121418304> (Oprindeligt værk udgivet 1932)
- Moffitt, B. (2016a). Populism and Democracy. I *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation* (1., pp. 133–151). Stanford: Stanford University Press.
- Moffitt, B. (2016b). Understanding Contemporary Populism: Populism as a Political Style. I *The Global Rise of Populism: Performance, Political Style, and Representation* (1., pp. 28–50). Stanford: Stanford University Press.
- Mouffe, C. (2018). *For a left populism*. London ; New York: Verso.
- Mudde, C. (2004). The Populist Zeitgeist. *Government and Opposition*, 39(4), 541–563.
- opportuniste | Gyldendal—Den Store Danske. (u.å.). Hentet 6. december 2019, fra http://denstoredanske.dk/Sprog,_religion_og_filosofi/Sprog/Fremmedord/ol-oå/opportuniste
- Ostiguy, P. (2017). Populism: A Socio-Cultural Approach. I C. R. Kaltwasser, P. Taggart, P. O. Espejo, & P. Ostiguy (Red.), *The Oxford Handbook of Populism* (Bd. 1, pp. 1–26). <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.013.3>
- Ostiguy, P., & Roberts, K. M. (2016). Putting Trump in Comparative Perspective. *Brown Journal of World Affairs, Fall/Winter 2016*(XXIII, issue 1), 25–50.
- Panizza, F. (2017). Populism and Identification. I C. R. Kaltwasser, P. Taggart, P. O. Espejo, & P. Ostiguy (Red.), *The Oxford Handbook of Populism* (Bd. 1, pp. 1–22). <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.013.19>
- Reinemann, C., de Vreese, C. H., Strömbäck, J., Esser, F., & Aalberg, T. (2017). Populist Political Communication: Toward a Model of Its Causes, Forms, and Effects. I T. Aalberg, F. Esser, C. Reinemann, J. Strömbäck, & C. H. de Vreese (Red.), *Populist political communication in Europe* (pp. 12–25). New York, NY: Routledge.
- Roberts, K. M. (2017). Populism and Political Parties. I C. R. Kaltwasser, P. Taggart, P. O. Espejo, & P. Ostiguy (Red.), *The Oxford Handbook of Populism* (Bd. 1, pp. 1–20). <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.013.20>
- Roberts, K. M. (2018). Left, right, and the populist structuring of political competition. I C. de la Torre (Red.), *The Routledge handbook of global populism* (pp. 149–162). London, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Roberts-Miller, P. (2005). Democracy, Demagoguery, and Critical Rhetoric. *Rhetoric & Public Affairs*, 8(3), 459–476.
- Roberts-Miller, P. (2009). Dissent As “Aid and Comfort to the Enemy”: The Rhetorical Power of Naïve Realism and Ingroup Identity. *Rhetoric Society Quarterly*, 39(2), 170–188. <https://doi.org/10.1080/02773940902766763>

- Schumacher, G., & van Kersbergen, K. (2016). Do mainstream parties adapt to the welfare chauvinism of populist parties? *Party Politics*, 22(3), 300–312.
<https://doi.org/10.1177/1354068814549345>
- Sloane, T. O. (2010). *Encyclopedia of rhetoric*. Hentet fra <http://www.oxford-rhetoric.com/browse>
- Stanyer, J., Salgado, S., & Strömbäck, J. (2017). Populist Actors as Communicators or Political Actors as Populist Communicators: Cross-National Findings and Perspectives. I T. Aalberg, F. Esser, C. Reinemann, J. Strömbäck, & C. H. de Vreese (Red.), *Populist political communication in Europe* (pp. 353–364). New York, NY: Routledge.
- Taggart, P. (2017). Populism in Western Europe. I C. R. Kaltwasser, P. Taggart, P. O. Espejo, & P. Ostiguy (Red.), *The Oxford Handbook of Populism* (Bd. 1, pp. 1–18).
<https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780198803560.013.12>
- Torre, C. de la (Red.). (2018). *The Routledge handbook of global populism*. London, New York: Routledge, Taylor & Francis Group.
- Vatz, R. E. (1973). The Myth of the Rhetorical Situation. *Philosophy & Rhetoric*, 6(3), 154–161.
- Waisbord, S. (2018). Why Populism is Troubling for Democratic Communication. *Communication Culture & Critique*, 2018(11), 21–34.
- Aalberg, T., Esser, F., Reinemann, C., Strömbäck, J., & de Vreese, C. H. (Red.). (2017). *Populist political communication in Europe*. New York, NY: Routledge.